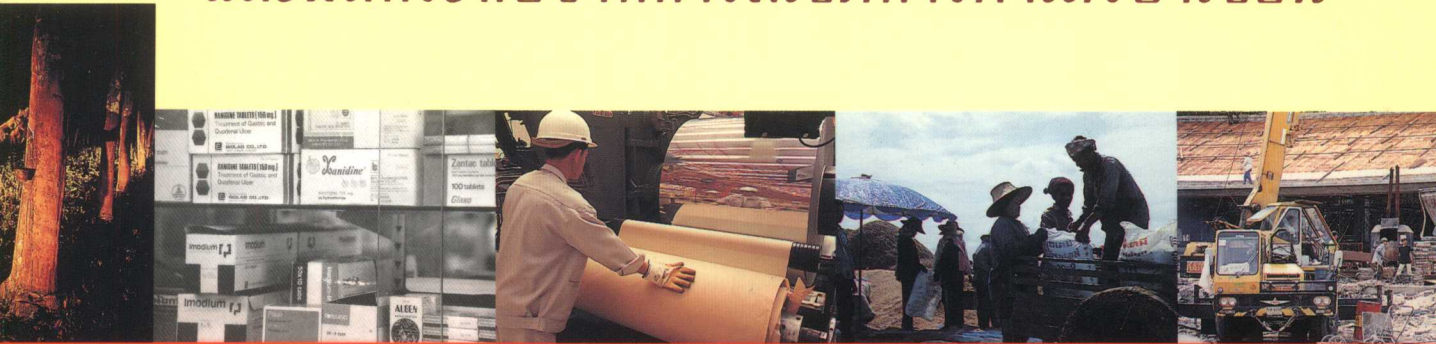

ช่องทางและโอกาสการส่งออก และผลกระทบจากการมีเขตการค้าเสรีอาเซียน

อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี

ฝ่ายเศรษฐกิจรายสาขา

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

รายงานฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

สู่ทางและโอกาสการส่งออก
และผลกระทบจากการมีเขตการค้าเสรีอาเซียน
(สำหรับอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี)

เสนอต่อ

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

โดย

ดร.อารยะ ปรีชาเมตตา

ฝ่ายแผนงานเศรษฐกิจรายสาขา
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

พฤศจิกายน 2539

สารบัญ

	หน้า
1. คำนำ	1
2. ความต้องการใช้และการนำเข้าปุยมาผสม	
2.1 ความต้องการใช้ปุยของไทย	1
2.2 การนำเข้าปุยเคมีของไทย	3
2.3 การผสมปุยภายในประเทศ	4
3. นโยบาย เรื่องปุยและโครงสร้างตลาดปุยของไทย	
3.1 ประวัติความเป็นมาของอุตสาหกรรมและการค้าปุยเคมีในประเทศไทย	5
3.2 โครงสร้างตลาดปุยของไทย	11
3.3 โครงสร้างระบบการจัดจำหน่ายปุยเคมีโดยการใช้ตัวปุย	14
3.4 นโยบายการจัดตั้งบริษัทปุยแห่งชาติและผลต่อโครงสร้างตลาดปุย	15
4. อุตสาหกรรม และตลาดการค้าปุยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียน	
4.1 โครงสร้างการผลิต และการใช้ปุยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียน	15
4.2 โครงสร้างการค้าปุยระหว่างประเทศ	16
5. ผลกระทบของ AFTA ต่ออุตสาหกรรมปุยเคมี	
5.1 ผลกระทบจาก AFTA ต่อการนำเข้า - ส่งออกปุยเคมีของประเทศ ในกลุ่มอาเซียนโดยรวม	18
5.2 ผลกระทบจาก AFTA ต่อการนำเข้า-ส่งออกปุยเคมีของประเทศไทย	19
5.3 ผลกระทบของ AFTA ต่อการลงทุนของบริษัทปุยแห่งชาติ ในการตั้งโรงงานผลิตในประเทศไทย	21
5.4 ผลกระทบของการคุ้มครองอุตสาหกรรมปิโตรเคมีต่อ อุตสาหกรรมปุยเคมี	22
บรรณานุกรม	38

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	23
ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีของไทยในช่วงปี 2523-2534 และตัวเลขประมาณการณของปี 2535-2540	
ตารางที่ 2.2	24
ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีประเภทต่างๆของภาคเกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2530-2532 ของไทย	
ตารางที่ 2.3	25
ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมี แยกตามประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญ ระหว่างปี 2525-2533	
ตารางที่ 4.1	26
ปริมาณการผลิต และบริโภคปุ๋ยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียน ระหว่างปี 2528-2533	
ตารางที่ 4.2	27
มูลค่าการส่งออกและนำเข้าปุ๋ยเคมีของประเทศผู้ค้ารายใหญ่ ของโลกในปี 2533	
ตารางที่ 4.3	28
สถิติมูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยยูเรียของประเทศในกลุ่ม อาเซียนเปรียบเทียบกับโลก	
ตารางที่ 4.4	29
สถิติมูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ย NPK ของประเทศ ในกลุ่มอาเซียนเปรียบเทียบกับทั้งโลก	
ตารางที่ 4.5	30
มูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยเคมีของประเทศในกลุ่มอาเซียน ระหว่างปี 2529-2533	
ตารางที่ 4.6	31
มูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมีของไทยจำแนกตามรหัสศุลกากร	
ตารางที่ 4.7	32
ปริมาณการส่งออกปุ๋ยยูเรีย ของประเทศในกลุ่มอาเซียนปี 2534	
ตารางที่ 4.8	33
ปริมาณการส่งออกปุ๋ยผสม NPK ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี 2534	
ตารางที่ 4.9	34
ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยยูเรีย ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี 2534	
ตารางที่ 4.10	35
ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยผสม NPK ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี 2534	
ตารางที่ 5.1	36
มูลค่าการส่งออก-การนำเข้าปุ๋ยเคมีของประเทศ ในกลุ่มอาเซียนปี 2529-2533	
ตารางที่ 5.2	37
อัตราภาชี้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อการเกษตรสำหรับในและนอก กลุ่มอาเซียนปี 2535	

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี*

ในการศึกษาผลกระทบของ AFTA ต่ออุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีของไทยนี้ ได้มุ่งวิเคราะห์ในประเด็นหลักอยู่ 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรกเกี่ยวกับการศึกษาถึงวิวัฒนาการของอุตสาหกรรมและตลาดปุ๋ยเคมีของไทยในอดีต จนถึงปัจจุบัน ตลอดจนถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอุตสาหกรรมนี้ในอนาคต และประเด็นที่สองคือ การวิเคราะห์ผลกระทบของ AFTA ต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรมและการค้าปุ๋ยเคมีของไทยเปรียบเทียบกับระหว่างกรณีที่มีและไม่มีข้อตกลง AFTA

ในปัจจุบัน ประเทศไทยไม่มีโรงงานผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศ มีเพียงโรงผสมปุ๋ยเคมีเท่านั้นความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีทั้งหมดจึงต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ ปริมาณความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีในแต่ละปีจะถูกกำหนดจาก ภาวะราคาปุ๋ยเคมีในตลาดโลก ภาวะราคาพืชผลเกษตรในประเทศและในตลาดโลกและสภาพดินฟ้าอากาศและปริมาณน้ำฝนเป็นหลัก แนวโน้มความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีของไทยได้เพิ่มสูงขึ้นตลอดทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 จนถึงปี 2533 อย่างไรก็ตามปริมาณการใช้ปุ๋ยของไทยก็ยังต่ำกว่าปริมาณการใช้ปุ๋ยของประเทศใกล้เคียงอื่นๆ คาดว่าอัตราการเพิ่มของปริมาณการใช้ปุ๋ยของไทยจนถึงปี 2540 จะประมาณร้อยละ 4.98 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่ต่ำกว่าในอดีตที่ผ่านมา

ประเภทของปุ๋ยเคมีที่ใช้กันมากในภาคเกษตรกรรมของไทย ได้แก่ ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยแอมโมเนียม ซัลเฟต ปุ๋ยสูตร 16 - 20 - 0, 15 - 15 - 15, 16 - 16 - 8 และ 13 - 13 - 21 ซึ่งจากข้อมูลปี 2531 พบว่า ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีทั้ง 6 ชนิดดังกล่าวคิดรวมกันเท่ากับ ร้อยละ 98.61 ของการใช้ปุ๋ยเคมีรวมทั้งประเทศ การใช้ปุ๋ยเคมีในภาคอุตสาหกรรมยังมีสัดส่วนที่ต่ำมาก คือคิดเป็นเพียงประมาณร้อยละ 1.50 ของปริมาณการใช้รวมทั้งหมด การใช้ปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคกลาง ซึ่งคิดเป็นกว่าครึ่งหนึ่งของการใช้ทั้งประเทศ เนื่องจากเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ และมีระบบชลประทานที่ดีกว่าภาคอื่นๆ

ในปัจจุบันปุ๋ยเคมีที่ใช้จะนำเข้ามาจากประเทศเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย นอร์เวย์ และโรมาเนีย การนำเข้าจากกลุ่มประเทศอาเซียนเริ่มมีเพิ่มมากขึ้นภายหลังปี 2529 หลังจากที่มีข้อตกลงความร่วมมือทางการค้าปุ๋ยเคมี ระหว่างอาเซียนโดยให้มีการยกเว้นภาษีนำเข้า อย่างไรก็ตามเนื่องจากความสามารถในการส่งออกปุ๋ยเคมีของอาเซียนจะมีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของความต้องการใช้ภายในประเทศของตนเป็นหลัก ประเทศไทยจึงยังคงมีการซื้อปุ๋ยเคมีกับประเทศนอกกลุ่มอาเซียนอีกหลายประเทศที่สำคัญๆ เช่น ญี่ปุ่น และ เกาหลีใต้ เป็นต้น การนำเข้าปุ๋ยเคมี จะนำเข้าโดยบริษัทค้าปุ๋ยเคมีที่มีใบอนุญาตที่ออกโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา ได้มีการยกเว้นการเก็บ

* โดย ดร. อารยะ ปริชาเนตดา

อาหารเข้าปุ๋ยเคมีเกือบทุกชนิดยกเว้น ปุ๋ยยูเรีย และปุ๋ยเคมีมาตรฐานเชิงเดี่ยว ซึ่งในช่วงแรกทางรัฐบาลได้ให้เอกสิทธิ์การนำเข้าปุ๋ยยูเรียแก่บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ โดยไม่ต้องเสียภาษีแต่ผู้เดียวจนถึงปี 2533 ก็ได้มีการประกาศยกเลิกการเก็บภาษีนำเข้าเป็นการทั่วไปสำหรับปุ๋ยยูเรียที่ใช้ในภาคเกษตรกรรม

ในอดีตที่ผ่านมาโครงสร้างตลาดปุ๋ยเคมีของไทยได้ถูกแทรกแซงจากนโยบายที่มุ่งเน้นที่จะคุ้มครองอุตสาหกรรมการผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศที่ไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าปุ๋ยเคมี หรือการห้ามนำเข้าปุ๋ยเคมีในบางช่วงระยะเวลา ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของนโยบายดังกล่าว ซึ่งท้ายที่สุดผู้ที่ต้องประสบกับผลเสียของนโยบายเหล่านี้ ก็คือ เกษตรกรที่ต้องใช้ปุ๋ยในราคาที่แพง บทเรียนดังกล่าวก็ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการเรื่องการจัดตั้งโครงการปุ๋ยแห่งชาติ ในระยะหลังที่มุ่งเน้นจะให้เป็นการดำเนินการโดยภาคเอกชนเป็นหลัก โดยที่รัฐบาลจะไม่ให้การคุ้มครองด้วยการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าเหมือนเช่นในอดีต แม้ว่าจะมีความพยายามหลายครั้งหลายคราวที่จะผลักดันให้มีการให้ความคุ้มครองในลักษณะดังกล่าว แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด

ในส่วนของโครงสร้างอุตสาหกรรมผลิต และตลาดการค้าปุ๋ยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียนนั้น ปรากฏว่ามีประเด็นที่สำคัญๆคือ ในด้านการผลิตนั้น ประเทศอินโดนีเซีย และมาเลเซียจะผลิตปุ๋ย จำพวกยูเรีย และอัมโมเนียมซัลเฟต ในขณะที่ฟิลิปปินส์จะเน้นการผลิตปุ๋ยผสมประเภท NPK เป็นหลัก

ประเทศไทยจะไม่มีการผลิตเลย ในด้านการบริโภค ปรากฏว่า ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีมากที่สุด ในขณะที่ประเทศไทยมีการบริโภคปุ๋ยเคมีต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียนแต่มีอัตราเพิ่มสูงที่สุดในช่วงปี 2523 ถึง 2533 สำหรับประเภทของปุ๋ยเคมีที่ใช้มากในแต่ละประเทศนั้นจะมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย คือ ประเทศมาเลเซียจะมีการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีส่วนผสมของโปแตสเซียม เป็นหลัก เนื่องจากพืชเศรษฐกิจหลัก คือ ยางพารา และน้ำมันปาล์ม ในขณะที่ประเทศไทย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ใช้ปุ๋ยเคมีที่มีส่วนผสมของไนโตรเจน และฟอสฟอรัส มากกว่า เนื่องจาก พืชเศรษฐกิจหลักของประเทศเหล่านี้คือข้าว

มูลค่าการค้าปุ๋ยเคมีของประเทศในกลุ่มอาเซียน เมื่อเทียบกับมูลค่าการค้าปุ๋ยเคมีทั้งหมดทั่วโลก แล้วคิดเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำ แต่สัดส่วนดังกล่าวจะมีค่าสูงขึ้นเล็กน้อยสำหรับปุ๋ยเคมีบางชนิด เช่น ปุ๋ยยูเรีย และปุ๋ยผสม NPK สูตรต่างๆ

โครงสร้างการส่งออกปุ๋ยเคมีของประเทศกลุ่มอาเซียนในปี 2534 จะเป็นการส่งออกปุ๋ยเคมีให้กับประเทศนอกกลุ่มอาเซียนมากกว่าการส่งออกไปยังประเทศอาเซียนด้วยกัน ในขณะที่การนำเข้าปุ๋ยเคมีของประเทศในกลุ่มอาเซียนจะเป็นการนำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มอาเซียนมากกว่าที่จะนำเข้าจากประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากว่า ประเทศอาเซียนส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีภาคเกษตรกรรมเป็นภาคการผลิตที่สำคัญ ซึ่งการผลิตปุ๋ยเคมีจะเน้นเพื่อการตอบสนองความต้องการใช้ภายในประเทศของตน เป็น

หลัก ทำให้ปริมาณการส่งออกในแต่ละปีมีจำนวนไม่แน่นอน จึงทำให้ประเทศอาเซียนทั้งหลายต้องติดต่อดำขายปุ๋ยเคมีกับประเทศนอกกลุ่มอาเซียนอื่นๆเพื่อเป็นการลดและกระจายความเสี่ยงในเรื่องความไม่แน่นอนของจำนวนปุ๋ยเคมีที่จะสามารถนำเข้าและส่งออกในแต่ละปี

ผลกระทบของ AFTA ต่อการนำเข้า และส่งออกปุ๋ยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียน โดยรวมนั้น คาดว่าคงจะไม่มีหรือน้อยมาก เนื่องจากว่าก่อนหน้านี้จะมีข้อตกลงเรื่อง AFTA นี้ ประเทศสมาชิกของกลุ่มอาเซียนทั้งหลายก็มีข้อตกลงเรื่องสิทธิพิเศษทางด้านภาษีการนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อการเกษตรอยู่ก่อนแล้ว ทำให้อัตราภาษีนำเข้าปุ๋ยเคมีจากประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันเองนั้นอยู่ระหว่างร้อยละ 0 ถึง 3.75 เท่านั้น ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ร้อยละ 5 ของข้อตกลง AFTA เสียอีก เพราะฉะนั้นการมีข้อตกลง AFTA จึงไม่น่าจะมีผลอะไรสำหรับการใช้ปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรม

ผลกระทบของ AFTA ต่อการใช้ปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรมของไทยก็สรุปได้เช่นเดียวกับในกรณีของประเทศกลุ่มอาเซียนอื่นๆดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สำหรับการใช้ปุ๋ยเคมีในภาคอุตสาหกรรมบางชนิดในประเทศไทย เช่น อุตสาหกรรมผงชูรส การทำไม้อัด สีย้อมผ้า และเครื่องเคลือบ อาจมีผลกระทบบ้างเล็กน้อย เนื่องจากว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังมีการเก็บภาษีนำเข้าสำหรับปุ๋ยเคมีที่ใช้ในนอกภาคการเกษตร เช่น เก็บภาษีนำเข้าปุ๋ยยูเรียในอัตราร้อยละ 16.5 ของราคา C.I.F เพราะฉะนั้นการลดภาษีนำเข้าตามข้อตกลง AFTA จะมีผลทำให้ อัตราภาษีนำเข้าของปุ๋ยยูเรียที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรมลดลงเหลือไม่เกินร้อยละ 5 ในที่สุด อย่างไรก็ตามคาดว่าจะผลดังกล่าวจะไม่ทำให้ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีในภาคอุตสาหกรรมของไทย เปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก เนื่องจากว่ามีการใช้ค่อนข้างจำกัดในอุตสาหกรรมไม่กี่ประเภทและความต้องการใช้เท่าที่ผ่านมาก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แม้ในช่วงที่ราคาในตลาดโลกของปุ๋ยยูเรียชนิด Prilled Urea ที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรมจะมีระดับต่ำมากก็ตาม

ส่วนผลกระทบโดยตรงของข้อตกลง AFTA ต่อ การลงทุนในโครงการปุ๋ยแห่งชาติคาดว่าจะไม่มีผลอะไร เนื่องจากประเทศไทยได้มีการยกเลิกการคุ้มครองด้านภาษีและไม่ใช้ภาษีแก่อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี และระบบตลาดปุ๋ยเคมีในประเทศก็มีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูงทั้งผู้ค้ารายใหญ่และรายเล็ก แต่อาจมีผลกระทบทางอ้อม ในกรณีที่ข้อตกลง AFTA มีผลทำให้ประเทศอินโดนีเซียขยายการลงทุนในอุตสาหกรรม แคลไรต์ ซึ่งจะเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวของไทยเพราะมีต้นทุนต่ำกว่าเนื่องจากว่ามีแหล่งวัตถุดิบในประเทศ ก็จะ ส่งผลให้บริษัทผาแดงเลิกล้มความตั้งใจในการลงทุนทำโรงงานถลุงทองแดงและแคลไรต์ จึงหมดความจำเป็นที่จะต้องระบายผลพลอยได้ คือ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ไปใช้ในการทำปุ๋ยเคมีอีกต่อไป ทำให้ไม่มีความจำเป็นใดๆที่บริษัทผาแดงจะร่วมลงทุนกับโครงการปุ๋ยแห่งชาติต่อไป

ในประเด็นสุดท้าย ซึ่งจะเกี่ยวกับผลกระทบของการคุ้มครองอุตสาหกรรมปิโตรเคมีต่ออุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีนั้น คาดว่าจะมีผลน้อยมาก การผลิตของอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีจะเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีใน 2 กรณีคือ กรณีแรก มีการใช้เม็ดพลาสติกในการทำถุงปุ๋ยเคมี ซึ่งการคุ้มครองอุตสาหกรรมปิโตรเคมีมีผลทำให้ราคาเม็ดพลาสติกในประเทศแพงขึ้น อย่างไรก็ตามผลดังกล่าวมีน้อยมาก เนื่องจากต้นทุนในเรื่องถุงปุ๋ยนั้นจะมีสัดส่วนที่น้อยมากคือประมาณ 2-3% ของราคาปุ๋ย หรือประมาณตันละ 150 บาท ในกรณีที่สอง อุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่ได้รับการคุ้มครองเป็นผู้ใช้ก๊าซธรรมชาติ รายใหญ่แข่งกับโครงการปุ๋ยแห่งชาติ ทำให้ปริมาณสำรองมีเหลือใช้ในระยะเวลาที่สั้นลง ซึ่งจะมีผลต่อความเป็นไปได้ของโครงการปุ๋ยแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญมากกว่านั้นก็คือว่า ราคาก๊าซที่จะซื้อจากป.ต.ท. นั้นก็เป็นราคาที่แพงกว่าต้นทุนของประเทศอื่นๆ เป็นอย่างมากอยู่แล้ว ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตของโครงการปุ๋ยแห่งชาติ (ถ้าจะใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ) สูงกว่าประเทศอื่น

การศึกษาผลกระทบของ AFTA ต่ออุตสาหกรรมปุยเคมี

(1) คำนำ

ในการศึกษาถึงผลกระทบของ AFTA ต่ออุตสาหกรรมปุยเคมีของไทยนั้น มีประเด็นพื้นฐาน 2 ประเด็นหลักที่น่าจะให้มีการพิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อน เพื่อให้เป็นแนวทางในการหาข้อสรุปที่ถูกต้อง ประเด็นแรกคือการศึกษาถึงวิวัฒนาการของอุตสาหกรรมและตลาดปุยเคมีของไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอุตสาหกรรมนี้ในอนาคต และประเด็นที่สองคือ การคาดคะเนว่าหากมี AFTA จะมีผลทำให้โครงสร้างอุตสาหกรรมและการค้าปุยเคมีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรบ้าง และประเทศไทยจะมีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไรบ้างเปรียบเทียบระหว่างกรณีที่มีกับไม่มี AFTA

ในประเด็นที่หนึ่งจะพิจารณาถึง ลักษณะความต้องการใช้ และการนำเข้าปุยเคมีของไทยที่เป็นมา นโยบายเรื่องปุยและโครงสร้างตลาดปุยเคมีของไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น นโยบายการคุ้มครองอุตสาหกรรมปุยเคมี การห้ามการนำเข้าและนโยบายภาษีขาเข้า การประมูลปุยและนโยบายเรื่องการจัดตั้งบริษัทปุยแห่งชาติ เป็นต้น ในประเด็นที่สอง จะเป็นการดูถึงลักษณะการผลิต ความต้องการใช้และการค้าปุยเคมีของประเทศในกลุ่มอาเซียน และผลกระทบของ AFTA ต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าดังกล่าว รวมถึงผลที่จะมีต่อความเป็นไปได้ของโครงการบริษัทปุยแห่งชาติว่ามีมากน้อยเพียงไร

(2) ความต้องการใช้และการนำเข้าปุยมาผสม

ในปัจจุบัน ประเทศไทยไม่มีโรงงานผลิตปุยเคมีภายในประเทศ โรงงานปุยที่มีอยู่เป็นเพียงโรงงานผสมปุยสูตรต่างๆเท่านั้น ความต้องการใช้ปุยเคมีทั้งหมดจึงต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ ปริมาณการใช้ในแต่ละปีจะแปรผันไปตามการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยหลักๆ 3 - 4 ตัว คือ ภาวะราคาปุยเคมีในตลาดโลก ภาวะราคาพืชผลเกษตรในประเทศกับราคาพืชผลส่งออกไปยังตลาดโลกและสภาพดินฟ้าอากาศและปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี

2.1 ความต้องการใช้ปุยของไทย

ความต้องการใช้ปุยเคมีของไทยได้มีแนวโน้มสูงขึ้นมาตลอดทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 จนถึง 2533 คือ ปุยทุกชนิด (ธาตุอาหารรวม) เพิ่มขึ้นจาก 272,200 ตัน ในปี 2523 เป็น 1,043,700 ตัน ในปี 2533 (ตารางที่ 2.1) และเนื่องจากในช่วงดังกล่าวประเทศไทยไม่มีโรงงานผลิตปุยเคมีในประเทศ (มีเฉพาะโรงงานผสมปุยเคมี) ไทยจึงต้องนำเข้าปุยเคมีที่จำเป็นต้องใช้ทั้งหมดเข้ามาจากต่างประเทศ ประเภทของพืชเศรษฐกิจที่มีสัดส่วนการใช้ปุยสูงเทียบกับการใช้ทั้งหมดของประเทศตามตัวเลขปี 2530 คือ ข้าวใช้ปุย

41.3% อ้อยใช้ปุ๋ย 10.6% พืชผัก 17.6% พืชไร่ 8.5% ยางพารา 8.43% ไม้ผลไม้ยืนต้น 9.09% น้ำมันปาล์ม 3.02% และยางพารา 8.43% อย่างไรก็ตามปริมาณการใช้ปุ๋ยของประเทศไทยยังต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ มาก ซึ่งจะได้จากสัดส่วนธาตุอาหารปุ๋ยต่อพื้นที่เพาะปลูกโดยเฉลี่ย (ปีพ.ศ.2532-2534) ซึ่งของประเทศไทยมีค่าเท่ากับ 39 Kg/hectare ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านเช่น มาเลเซียใช้ถึง 168 kg/hectare อินโดนีเซียใช้ถึง 112 kg/hectare และฟิลิปปินส์ 65 kg/hectare โดยมีสาเหตุมาจาก (ก) นโยบายของประเทศไทยเหล่านั้นที่ให้เงินช่วยเหลือการใช้และผลิตปุ๋ยปีละจำนวนมากๆ เช่นในปี 2530-2531 ประเทศอินโดนีเซียให้เงินอุดหนุนเท่ากับ 123 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มาเลเซียเท่ากับ 34.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่ประเทศไทยมีการให้เงินอุดหนุนเพียง 1.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ข) ในอดีตประเทศไทยยังมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่มาก ทำให้มีการบุกรุกป่าเพื่อทำเป็นพื้นที่เกษตรใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมี (ในปีพ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้คิดเป็น 53% ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ลดลงเหลือเพียง 28% ในปี พ.ศ. 2531) และ (ค) นโยบายภาษีปุ๋ยของไทยในบางช่วงเวลาเช่นก่อนหน้าปี 2525 มีการเก็บภาษีปุ๋ยเรี่ยนาเข้าทุกชนิดเท่ากับ 16% ของราคา CIF ทำให้ความต้องการใช้ปุ๋ยเรี่ยนาในขณะนั้นเพียง 70,000 ตันต่อปี ต่อมาเมื่อมีการให้สิทธินำเข้าปุ๋ยเรี่ยนาเพื่อใช้ในภาคเกษตรที่นำเข้าผ่านบริษัทปุ๋ยแห่งชาติให้ได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าแล้ว ปรากฏว่า ความต้องการใช้ปุ๋ยเรี่ยนาได้ขยายตัวเพิ่มเป็นเฉลี่ยปีละ 4 ถึง 5 แสนตันในปัจจุบัน

ตารางที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่า ความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีโดยรวมของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาโดยตลอดคิดเป็นอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยต่อปีเท่ากับร้อยละ 11.13 ในระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2528-2534 เมื่อแยกเป็นประเภทของธาตุอาหารแล้ว จะเห็นว่า ประเทศไทยมีความต้องการใช้ธาตุอาหารไนโตรเจน (N) ในสัดส่วนที่สูงกว่าธาตุอาหารอีกสองประเภทอันได้แก่ ฟอสฟอรัส (P_2O_5) และโปแตสเซียม (K_2O) ทั้งนี้เพราะพืชเกษตรหลักของไทย คือ ข้าวและพืชไร่ การบริโภคปุ๋ยเคมีของไทยจากปัจจุบันจนถึงปี พ.ศ. 2540¹ คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 4.98 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่ต่ำกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยขึ้นอยู่กับข้อมูลการพยากรณ์สถานการณ์ของผลผลิตทางการเกษตรของโลกในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งคาดว่าทวีปเอเชีย จะยังคงเป็นแหล่งเพาะปลูกทางการเกษตรของโลกต่อไป

ประเภทของปุ๋ยที่นิยมใช้และนำเข้ากันมาในภาคเกษตรของไทย ได้แก่ ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต ปุ๋ยสูตร 16-20-0, 15-15-15, 16-16-8 และ 13-13-21 เป็นต้น (ตารางที่ 2.2) ในปี พ.ศ. 2531 ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีทั้ง 6 ชนิดข้างต้นคิดรวมกันเป็น 1,527,431 ตัน จากปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีทุกประเภทในภาคเกษตรที่มีอยู่ 1,548,633 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.61 ของการใช้ปุ๋ยเคมีทั้งหมดในประเทศ ส่วนการใช้ปุ๋ยเคมีในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉลี่ยจะคิดเป็นเพียงร้อยละ 1.50 ของปริมาณการใช้รวมทั้งหมดเมื่อแยกการใช้ออกเป็นรายภาคแล้ว พบว่าในช่วง ระหว่างปีพ.ศ. 2520 ถึง 2530 นั้นโดยเฉลี่ยแล้วภาคกลางจะมีสัดส่วน

¹ ตัวเลขการพยากรณ์โดย K.F. Isherwood and K.G., "The Agricultural Situation and Fertilizer Demand", IFA, Paris.

การใช้ปุ๋ยเคมีคิดเป็น ร้อยละ 53.38 ของการใช้ทั้งหมด ภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีส่วนการใช้คิดเป็นร้อยละ 12.25 , 21.85 และ 12.52 ของการใช้ทั้งหมด ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของการใช้ภายในประเทศจะเป็นการใช้ในภาคกลาง ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกของประเทศ และมีระบบชลประทานที่ดีที่สุดในประเทศ

2.2 การนำเข้าปุ๋ยเคมีของไทย

ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมีของไทยในอดีตที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นโดยตลอด ตามการเพิ่มขึ้นของปริมาณการใช้ในประเทศ ซึ่งในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2520 ถึง 2533 อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยของการนำเข้าต่อปีคิดเป็นร้อยละ 11 ประเทศผู้ส่งออกปุ๋ยเคมีที่สำคัญของไทยได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย นอร์เวย์ และ โรมานีเย เป็นต้น (ตารางที่ 2.3) แต่เดิมในอดีตการนำเข้าปุ๋ยส่วนใหญ่ของไทยจะเป็นการนำเข้าจากกลุ่มประเทศนอกอาเซียนเป็นหลัก คือ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เยอรมันนี และ โรมานีเย การนำเข้าจากกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกันเริ่มมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ภายหลังจากที่มีข้อตกลงความร่วมมือทางการค้าปุ๋ยเคมีระหว่างอาเซียนโดยยกเว้นภาษีขาเข้า ปัจจุบันการนำเข้าปุ๋ยยูเรียส่วนใหญ่จะนำเข้ามาจากประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ในขณะที่ปุ๋ยผสม NPK จะนำเข้ามาจากประเทศฟิลิปปินส์และเกาหลีใต้ เป็นต้น

ในปัจจุบันการนำเข้าปุ๋ยเคมีของไทย จะเป็นการนำเข้าโดยบริษัทค้าปุ๋ยเคมีที่มีใบอนุญาตนำเข้าหรือสั่งปุ๋ยเคมีเข้ามาในราชอาณาจักรที่ออกโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในกรณีที่มีการนำเข้าในปริมาณที่เกินชนิดละห้าสิบกิโลกรัมในแต่ละครั้ง ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ได้มีประกาศยกเว้นอากรสำหรับปุ๋ยตามประเภทที่ 31.02 ถึงประเภทที่ 31.05 (ประกาศกรมศุลกากรที่ 1/2531) โดยมีกฎเกณฑ์ และเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (1) ต้องมีใบอนุญาตนำเข้าปุ๋ยเคมีที่ออกโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เว้นแต่จะนำเข้าในปริมาณที่ต่ำกว่าห้าสิบกิโลกรัมในแต่ละชนิดในแต่ละครั้ง
- (2) มีใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมีที่ออกโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เว้นแต่ปุ๋ยเคมีมาตรฐานประเภทเชิงเดี่ยว ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดปุ๋ยเคมีมาตรฐานตามพระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. 2518 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524
- (3) มีไซยูเรียที่มีไนโตรเจนหนักเกินกว่าร้อยละ 45 ของน้ำหนัก

ซึ่งหมายความว่าปุ๋ยเคมีเกือบทุกชนิดยกเว้นปุ๋ยยูเรียและปุ๋ยเคมีมาตรฐานประเภทเชิงเดี่ยว มีการยกเว้นภาษีขาเข้าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เนื่องจากปุ๋ยยูเรียที่ผลิตโดยโรงงานผลิตปุ๋ยทั่วโลกต่างก็เป็นยูเรียที่มีไนโตรเจนคิดเป็นร้อยละ 46 ของน้ำหนัก ปุ๋ยยูเรียจึงไม่ได้รับการยกเว้นตามประกาศข้างต้นของกรมศุลกากร อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้ทางรัฐบาลได้ให้เอกสิทธิ์การนำเข้าปุ๋ยยูเรีย แก่บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ จำกัด โดยไม่ต้องมีภาษีนำเข้าสำหรับการใช้ในภาคเกษตร ทำให้บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ จำกัด สามารถเรียกเก็บค่าบริการ และ

ค่านายหน้าจากบริษัทค้าปุ๋ยรายอื่นที่มาขอซื้อต่อจากบริษัทฯ การเปิดช่องทางเพื่อยกเว้นภาษีขาเข้านี้ ได้มีผลทำให้ปริมาณการใช้ปุ๋ยยูเรียเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วคือเพิ่มจากปริมาณการใช้ปีละ 70,000 ตัน มาเป็น 4 ถึง 5 แสนตันต่อปี และราคาเฉลี่ยของปุ๋ยยูเรียลดลงตันละ 800 บาท ภายหลังจากที่บริษัทปุ๋ยแห่งชาติได้รับเอกสิทธิ์การนำเข้าโดยไม่ต้องเสียภาษี ซึ่งคาดว่าบริษัทปุ๋ยแห่งชาติสามารถทำรายได้จากการมีเอกสิทธิ์ดังกล่าวได้อย่างมากในช่วงเวลานั้น

ต่อมาในปี พ.ศ.2533 ได้มีประกาศกรมศุลกากรที่ 29/2533 ให้มีการยกเว้นการเก็บภาษีขาเข้าเป็นการทั่วไปสำหรับปุ๋ยยูเรียสำหรับการใช้ในภาคเกษตร หรือ อุตสาหกรรมกรรมกรการผลิตหรือผสมปุ๋ย โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้นำเข้าจะต้องจัดทำแผนการควบคุมให้มีการนำไปใช้ในการอื่นเสนอให้กับอธิบดีกรมศุลกากรพิจารณาเห็นชอบ และยินยอมให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ศุลกากรเข้าไปตรวจสอบหลักฐานควบคุมและทะเบียนบัญชีที่เกี่ยวกับการนำเข้า การใช้ การจำหน่ายจ่ายและโอนปุ๋ยที่ได้รับสิทธิยกเว้นอากร และให้ยื่นรายการควบคุมต่อกรมศุลกากรทุกๆ 6 เดือน

แต่ในทางปฏิบัติ เนื่องจากเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรมีจำนวนจำกัด จึงไม่สามารถมีการตรวจสอบควบคุมไม่ให้มีการลักลอบใช้ปุ๋ยยูเรียในการผลิตอื่นๆได้อย่างทั่วถึงทำให้มีบริษัทบางรายลักลอบนำปุ๋ยยูเรียที่ได้รับการยกเว้นอากรไปขายให้กับภาคอุตสาหกรรม² อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าการนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อใช้ในภาคเกษตรได้มีการยกเว้นภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มทั้งหมด ส่วนการนำเข้าวัตถุดิบสำคัญสำหรับการผลิตปุ๋ยเคมียังมีการเก็บภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มอยู่ และเพ็ญจะมีประกาศยกเว้นภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับวัตถุดิบสำคัญในการผลิตปุ๋ยเคมีเมื่อประมาณเดือนกันยายน 2536 ที่ผ่านมา

2.3 การผสมปุ๋ยภายในประเทศ

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีโรงงานผสมปุ๋ยรวมทั้งหมดทั่วประเทศประมาณ 40 กว่าโรงงาน โรงงานของบริษัทไทยเซ็นทรัลเคมีจำกัด ในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นโรงงานที่ใหญ่ที่สุดมีกำลังการผลิตประมาณปีละ 360,000 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 76 ของกำลังการผลิตในประเทศทั้งหมด ปัจจุบันทางบริษัทมีแผนที่จะขยายกำลังการผลิตอีกเท่าตัวคาดว่าจะเริ่มดำเนินการได้ในปี พ.ศ. 2537 มูลค่าการลงทุนประมาณ 900 ล้านบาท ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง เพราะโดยเฉลี่ยแล้ว การผสมปุ๋ยจะมีต้นทุนในส่วนที่เป็นตัวปุ๋ยที่นำเข้าอยู่ในสัดส่วนร้อยละ 75.6 ของต้นทุนทั้งหมด ในขณะที่การนำเข้าปุ๋ยเคมีสำเร็จรูปมาขาย จะมีต้นทุนในส่วนที่เป็นปุ๋ยอยู่คิดเป็นร้อยละ 92.2 เพราะฉะนั้น การผสมปุ๋ยจะช่วยให้มีช่องทางในการลดต้นทุนด้านอื่นๆที่ไม่ใช่ตัวปุ๋ยได้มากกว่า ทำให้บริษัทสามารถลดการนำเข้าปุ๋ยสำเร็จรูปได้ ในปี

² ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บริษัทค้าปุ๋ยเคมี

2533 บริษัทไทยเซ็นทรัล มี ยอดขายปุย รวมทั้งหมดจำนวน 998,000 ตัน ซึ่งในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 64 หรือ 638,000 ตัน เป็นการนำเข้าปุยสำเร็จรูป³

3. นโยบายเรื่องปุยและโครงสร้างตลาดปุยของไทย

3.1 ประวัติความเป็นมาของอุตสาหกรรมและการค้าปุยเคมีในประเทศไทย ก่อนปี 2506 "ยุคเริ่มแรก"

จำนวนการใช้ปุยของไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองแม้ว่าจะเพิ่มจากเดิมในช่วงก่อนสงคราม แต่ก็ยังน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณการใช้ในประเทศอื่น ทั้งนี้เนื่องจากว่าชาวนาไทยยังใช้ปุยกันในสัดส่วนที่น้อยมาก เนื่องจากว่าราคาเปรียบเทียบของปุยต่อราคาข้าวสูงมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ผู้ใช้ปุยส่วนใหญ่จึงเป็นเฉพาะชาวสวนผลไม้ซึ่งสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่ค่อนข้างสูง และชาวไร่ฝักที่จำเป็นต้องมีแหล่งเพาะปลูกอยู่ใกล้ๆ ตลาดผู้ซื้อในเมืองทำให้การเพิ่มหรือรักษาระดับปริมาณผลผลิตต้องอาศัยการใช้ปุยเคมีแทนการย้ายพื้นที่เพาะปลูก ในระยะนี้รัฐบาลกำหนดภาษีปุยไว้ค่อนข้างต่ำคือมีภาษีการค้าและภาษีเทศบาล 1.65% โดยไม่มีการเก็บภาษีนำเข้าแต่อย่างใด ยกเว้นปุยยูเรียที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรมจะเก็บภาษีนำเข้า 30% การช่วยเหลือเกษตรกรของรัฐในเรื่องปุยยังมีน้อยมาก แต่มุ่งเรื่องการผ่อนคลายภาวะหนี้สินและการจัดหาปุ๋ยราคาถูกและการขายปุ๋ยเงินเชื่อแก่เกษตรกร ปุยเคมีที่ใช้มากในระยะนี้ได้แก่ปุยเดี่ยวไนโตรเจน แอมโมเนียมซัลเฟต ซึ่งกว่า 80% นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น เยอรมันและเนเธอร์แลนด์

ในปี 2502 เทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้ตั้งโรงงานปุ๋ยเทศบาลซึ่งทำการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากเศษขยะ แต่ประสบปัญหาเกี่ยวกับเทคนิคการผลิต และการตลาด ประกอบกับปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตได้มีธาตุปุ๋ยน้อยไม่เหมาะกับการเกษตร จึงทำให้มีตลาดที่ค่อนข้างแคบคือ เฉพาะในหมู่ผู้ใช้สำหรับต้นไม้ประดับในเขตกรุงเทพฯ เท่านั้น

ช่วงระหว่างปี 2506 ถึง 2511 "ยุคก่อตั้งโรงงานปุ๋ยเคมีแห่งแรกในประเทศ"

รัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มีการตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยยูเรียและแอมโมเนียมซัลเฟตในรูปของบริษัทปุ๋ยเคมีจำกัด ซึ่งก่อตั้งในปี 2506 โดยมีรัฐบาลถือหุ้นอยู่ 49.9% โรงงานตั้งอยู่ที่ อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง ทำการผลิตโดยใช้ลิแกไนท์เป็นวัตถุดิบ ทำการผลิตครั้งแรกในปี 2509 โดยมีกำลังการผลิตปุ๋ยยูเรียปีละ 60,000 ตัน และปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตปีละ 30,000 ตัน แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถแข่งขันกับปุ๋ยเคมีนำเข้าได้เพราะราคาแพงกว่าโดยมีสาเหตุมาจากการที่มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าเพราะใช้ลิแกไนท์แทนการใช้ก๊าซธรรมชาติที่มีต้นทุนถูกกว่า อีกทั้งชาวนาไทยส่วนมากได้หันไปใช้แอมโมเนียมซัลเฟตมากขึ้น เนื่องจาก

³ บทความเรื่อง 'ศรีกรุงเริ่มฟื้นจากใช้เพราะญี่ปุ่น' พิมพ์ในวารสารผู้จัดการรายเดือนธันวาคม 2534

ชาวนาได้รับการแนะนำส่งเสริมจากกรมการข้าว ต่อมาบริษัทจึงให้รัฐบาลเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่และขอให้คุ้มครอง ทำให้มีการประกาศห้ามนำเข้าปุ๋ยยูเรียและแอมโมเนียมซัลเฟตในปี 2511 โดยให้เหตุผลว่าต้องการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศจากการทุ่มตลาดจากต่างประเทศ

ช่วงระหว่างปี 2511 ถึง 2515 "ยุคผูกขาดปุ๋ยเดี่ยวไนโตรเจน"

การสั่งห้ามนำปุ๋ยยูเรียและปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตโดยกระทรวงเศรษฐกิจในสมัยนั้นได้มีผลในระยะแรกที่ทำให้พ่อค้าปุ๋ยเคมีได้เล็งเห็นว่าเข้าปุ๋ยเดี่ยวไนโตรเจนชนิดอื่นแทน ซึ่งต่อมาในปี 2513 ก็ได้มีการประกาศห้ามนำเข้าปุ๋ยเดี่ยวไนโตรเจนทุกชนิดโดยสิ้นเชิง ทำให้สถานภาพของบริษัทปุ๋ยเคมีจำกัดได้พลิกผันดีขึ้นอย่างมากจนทำให้ผลิตได้ไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการใช้เนื่องจากมีประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำทำให้เกิดภาวะขาดแคลนปุ๋ยขึ้น รัฐบาลแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการให้เอกสิทธิ์การนำเข้าปุ๋ยเคมีกับบริษัทปุ๋ยเคมีจำกัด ทำให้บริษัทฯ สามารถนำเข้าปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศในราคาถูกลงมาขายในราคาเดียวกับที่บริษัทผลิตขายเองในประเทศ การผูกขาดในช่วงนั้นได้ทำให้ราคาปุ๋ยที่เกษตรกรซื้อได้เพิ่มสูงขึ้นในขณะที่ยาราคานำเข้า CIF ของปุ๋ยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ในช่วงนี้เองที่บริษัทปุ๋ยเคมีจำกัด ได้โอนเอกสิทธิ์การนำเข้าปุ๋ยเคมีให้กับตัวแทน ซึ่งได้แก่ บริษัทศรีกรุงวัฒนา บริษัทส่งเสริมเกษตรไทย และบริษัทศิริวัฒน์ (โดยบริษัทศรีกรุงวัฒนาได้มีบทบาทที่สำคัญในธุรกิจค้าปุ๋ยเคมีจนถึงปัจจุบัน) คาดว่าในขณะนั้นบริษัทเหล่านี้จะสามารถทำกำไรจากการได้เอกสิทธิ์การนำเข้าปุ๋ยเคมีอย่างมากเพราะราคานำเข้า CIF ต่ำกว่าราคาขายส่งของบริษัทปุ๋ยเคมีจำกัดค่อนข้างมาก

นโยบายห้ามนำเข้าปุ๋ยเดี่ยวไนโตรเจนดังที่กล่าวมาแล้วนี้ มีผลทำให้ปุ๋ยเคมีรายอื่นๆ หันไปนำเข้าปุ๋ยผสมชนิดอื่นที่ไม่ถูกสั่งห้ามเข้ามาขายแทนปุ๋ยเดี่ยวไนโตรเจนมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้เกิดตลาดปุ๋ยเคมีสองตลาดคือ ตลาดปุ๋ยผสมที่มีการแข่งขันกันค่อนข้างมาก และตลาดปุ๋ยเดี่ยวไนโตรเจนที่ผูกขาดโดยบริษัทปุ๋ยเคมีแห่งชาติ การแข่งขันในตลาดปุ๋ยพลอยมีผลทำให้ราคาปุ๋ยผสมค่อนข้างต่ำ เกษตรกรจึงหันมาใช้ปุ๋ยผสมมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปี 2515 บริษัทปุ๋ยเคมีจำกัดจึงมีความพยายามที่จะเปิดโรงงานปุ๋ยผสมแห่งใหม่ ที่อุทุมพรพิสัย จ.นครราชสีมา โดยขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และใช้ชื่อบริษัทว่า บริษัท ไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด บริษัทปุ๋ยเคมีจำกัดซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ได้เรียกร้องให้รัฐออกประกาศห้ามนำเข้าปุ๋ยเคมีทุกชนิด รวมทั้งมอบเอกสิทธิ์การนำเข้าปุ๋ยเคมีทุกชนิดแก่บริษัทปุ๋ยเคมีจำกัด ในช่วงที่กำลังสร้างโรงงานใหม่ อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ขึ้นเสียก่อน จึงทำให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่มาทบทวนนโยบายเกี่ยวกับปุ๋ยเคมีเสียใหม่

ช่วงระหว่างปี 2516 ถึง 2520 "ยุคการค้าปุ๋ยเสรี"

หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ประกาศใช้นโยบายการค้าปุ๋ยเสรี แต่ก็ไม่สามารถทำให้ราคาปุ๋ยถูกลงได้ เนื่องจากเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันทำให้ราคาปุ๋ยเพิ่มสูงขึ้นมาก ทำให้การใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกรมีปริมาณลดลง รัฐบาลจึงได้ดำเนินนโยบายเสริมในด้านอื่นๆ เช่น ติดต่อหาแหล่งปุ๋ยใหม่จากสหรัฐอเมริกา และกลุ่มตลาดร่วมยุโรป แทนการพึ่งพาการนำเข้าจากญี่ปุ่นเพียงแห่งเดียว มีการให้เครดิตและลดอัตราดอกเบี้ยซื้อลดตัวเงินให้แก่ธุรกิจปุ๋ย จัดประมูลซื้อปุ๋ยและมอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทำหน้าที่จัดจำหน่ายแก่เกษตรกร การก่อตั้งองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) ในปี 2517 ในรูปรัฐวิสาหกิจ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการตลาดของผลผลิตและขายปัจจัยการผลิตให้เกษตรกรในราคาที่เป็นธรรม มีการออกพระราชบัญญัติปี ในปี 2518 เพื่อกำจัดการแพร่ระบาดของปุ๋ยปลอมและปุ๋ยด้อยคุณภาพ การแทรกแซงของรัฐในรูปของการประมูลปุ๋ยได้มีส่วนช่วยให้ราคาปุ๋ยเคมีในตลาดตั้งแต่ปี 2518 มีแนวโน้มลดลง ในช่วงปี 2519-2520 รัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทในการให้สินเชื่อปุ๋ยโดยผ่าน อ.ต.ก. เพิ่มมากขึ้น ซึ่งคิดเป็น 35% ของปุ๋ยทั้งหมดในท้องตลาดในเวลานั้น

ปี 2521 "ช่วงที่มีการเก็บค่าธรรมเนียมนำเข้าปุ๋ยผสมสำเร็จรูป"

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้ประกาศเก็บค่าธรรมเนียมการนำเข้าปุ๋ยผสมทุกชนิด เมื่อเดือนมกราคม 2521 ในอัตราร้อยละ 20 ของราคา CIF เพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมผสมปุ๋ยของบริษัทไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด ซึ่งประสบกับภาวะการขาดทุนตั้งแต่เปิดดำเนินกิจการในปี 2518 บริษัทดังกล่าวถือหุ้นโดยบริษัท ศรีกรุงวัฒนา จำกัด (60%) บริษัทนิซโซอิไว (20%) และบริษัทเซ็นทรัลกลาส (20) มีโรงงานผสมปุ๋ยตั้งอยู่ที่ ถนนสุขสวัสดิ์ จ.สมุทรปราการ การประกาศเรียกเก็บค่าธรรมเนียมนำเข้าดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในเชิงไม่เห็นด้วยจึงมีผลให้คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนต้องเลิ้งออกไปประกาศฉบับที่สอง ที่ให้การเก็บค่าธรรมเนียมมีผลใช้เฉพาะปุ๋ยผสม 6 ประเภท แต่ในทางปฏิบัติเป็นชนิดปุ๋ยเคมีที่มีการใช้มากที่สุด ผลของนโยบายการเก็บค่าธรรมเนียมนี้ได้ส่งผลให้เกิดภาวะการขาดแคลนปุ๋ยผสม และราคาปุ๋ยผสมในท้องตลาดเพิ่มสูงขึ้น และการเก็บค่าธรรมเนียมดังกล่าว ยังมีผลในการทำลายกลไกการแข่งขันของตลาดปุ๋ย เพราะก่อนหน้านี้จะมีการประกาศเก็บค่าธรรมเนียมดังกล่าว ตลาดค้าปุ๋ยประกอบด้วยผู้ขาย รายใหญ่ 2 ราย คือ กลุ่มศรีกรุง และไทยเซ็นทรัลเคมี กับ กลุ่มสมาคมผู้ค้า และนำเข้าปุ๋ย การประกาศเก็บค่าธรรมเนียมนำเข้ามีผลทำให้กลุ่มสมาคมผู้ค้า และนำเข้าปุ๋ยต้องมีต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นและไม่สามารถแข่งกับกลุ่มแรกได้ ส่งผลให้เกิดภาวะการขาดแคลนปุ๋ย และราคาปุ๋ยเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดเสียงคัดค้านจากเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ย จนในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้ยกเลิกการเก็บค่าธรรมเนียมปุ๋ยทั้ง 6 สูตร ในเดือนเมษายน 2521

ช่วงระหว่างปี 2522 ถึง 2529 "ยุคกำเนิดของโครงการปุ๋ยแห่งชาติ"

เนื่องจากในช่วงปี 2522 - 2524 ได้เกิดมีวิกฤตการณ์น้ำมันโลกครั้งที่สอง ที่ทำให้ราคาน้ำมันดิบเพิ่มจากบาร์เรลละ 12 ดอลลาร์สหรัฐ เป็น 30 ดอลลาร์สหรัฐ ในช่วงเวลาสั้นๆ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตปุ๋ยและราคาปุ๋ยเคมีเพิ่มสูงขึ้นมาก ประกอบกับที่ประเทศไทยได้ค้นพบก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย รัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงมีความคิดที่จะตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยเคมีขึ้นภายในประเทศ โดยใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ โดยมีนโยบาย และเงื่อนไขเริ่มต้นหลัก ดังต่อไปนี้คือ⁴

- (ก) เอกชนผู้ลงทุนต้องจัดหาเงินลงทุนเองทั้งหมด
- (ข) รัฐบาลได้รับส่วนแบ่งหุ้นคิดเป็น ร้อยละ 10 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด จากผู้ลงทุน โดยเป็นหุ้นที่ได้ชำระเต็มมูลค่าแล้ว รัฐบาลจะนำเงินปันผลที่ได้จากหุ้นที่ได้รับ การจัดสรรมาชำระค่าหุ้นต่อไป
- (ค) ประเภทปุ๋ยที่จะผลิต คือ ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยไดแอมโมเนียมฟอสเฟต ปุ๋ยแอมโมเนียมฟอสเฟต และไนโตรฟอสเฟต
- (ง) ราคาปุ๋ยที่ผลิตได้ในประเทศ จะต้องถูกกว่าปุ๋ยชนิดและคุณภาพเดียวกับที่นำเข้าจากต่างประเทศ โดยต้องถูกกว่าร้อยละ 15 ของราคา CIF
- (จ) การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยจะขายก๊าซธรรมชาติให้ในราคาต้นทุนที่ซื้อจาก Union Oil
- (ฉ) ผู้ผลิตได้รับอนุญาตให้ส่งออกปุ๋ยที่เหลือใช้ภายในประเทศได้
- (ช) รัฐบาลจะไม่ให้ความคุ้มครองใดๆ แก่โรงงานปุ๋ย ทางด้านภาษีอากรนำเข้า และจะอนุญาตให้มีการนำเข้าปุ๋ยเคมีอย่างเสรี
- (ซ) สถานที่ตั้งโรงงานปุ๋ยเคมีจะอยู่ที่มาบตาพุด หรือบริเวณใกล้เคียง
- (ฌ) ให้ผู้ลงทุนเสนอแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีตั้งแต่เริ่มโครงการ

ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าในเวลาต่อมาเงื่อนไขและนโยบายหลักเหล่านี้ได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขไปจากเดิมหลายประการ อันจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

ในช่วงปี 2521 และ 2522 ได้มีการทำการศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้นของการตั้งโรงงานปุ๋ยเคมี 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นการศึกษาที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น และอีกชุดหนึ่งเป็นความช่วยเหลือจากธนาคารโลก ซึ่งผลการศึกษาทั้ง 2 ชุด ต่างก็เสนอให้ก่อตั้งโรงงานปุ๋ยเคมีโดยการลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่มีประสบการณ์ จึงได้มีการเปิดประมูลเชื้อเชิญ และคัดเลือกบริษัทเอกชนที่จะมาลงทุนโดยคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งกลุ่มบริษัทจากประเทศสแกนดิเนเวียเป็นผู้ชนะประมูลสร้างโรงงาน

⁴ 'โครงการปุ๋ยแห่งชาติ' วารสารเศรษฐกิจ ปีที่ 17 (พฤศจิกายน 2528) หน้า 629-640

ปุ๋ยในราคา 590 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ต่อมาต้องล้มเลิกการประมูลนี้ไปเพราะไม่สามารถตกลงกันได้ ในรายละเอียดกฎเกณฑ์ เรื่อง ราคาก๊าซธรรมชาติ และการแบ่งผลตอบแทน หลังจากยกเลิกมติการประมูลแล้ว คณะทำงานที่แต่งตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกได้เสนอให้เปลี่ยนแปลงแนวคิดเดิมที่จะให้บริษัทข้ามชาติเป็นผู้ลงทุน มาเป็นการจัดตั้งบริษัทปุ๋ยแห่งชาติขึ้น โดยรัฐบาลเข้าร่วมถือหุ้นร้อยละ 40 ในปี 2525 จึงได้มีการจดทะเบียนบริษัทปุ๋ยแห่งชาติ โดยมีทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 50 ล้านบาท โดยผู้ถือหุ้นประกอบด้วย การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ร้อยละ 25 กระทรวงการคลังร้อยละ 10 องค์การตลาดเพื่อเกษตรกรร้อยละ 10 บริษัทไทยเซ็นทรัลเคมีจำกัดร้อยละ 22.5 กลุ่มบริษัทค้าปุ๋ยร้อยละ 22.5 และธนาคารพาณิชย์ร้อยละ 10 ต่อมาก็มีการว่าจ้างบริษัท Foster Wheeler International Corp เป็นบริษัทที่ปรึกษาของโครงการฯ และในปี 2528 ได้มีการต่อรองกับผู้ประมูลงานก่อสร้าง เพื่อลดค่าก่อสร้างลงเหลือ 249 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยแบ่งการก่อสร้างออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการก่อสร้างโรงงานผลิตแอมโมเนียเหลว ยูเรีย และปุ๋ยยูเรียเม็ด ในราคา 74 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนที่สองเป็นการสร้างโรงงานผลิตกรด ซัลเฟอร์ริก และกรดฟอสฟอริก และปุ๋ยเม็ด MAP/DAP/NPK ในราคา 64 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และส่วนที่สามเป็นการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคและคลังสินค้าในราคา 113 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่โครงการฯ เกิดการหยุดชะงักทำให้ไม่มีการเริ่มก่อสร้างจริงจนกระทั่งหมดอายุสัญญาในปี 2528

สาเหตุสำคัญที่ทำให้โครงการต้องหยุดชะงัก เนื่องจากต้องประสบกับผลกระทบจากการผันผวนของเศรษฐกิจโลกหลังปี 2524 จนรัฐบาลต้องประกาศลดค่าเงินบาทลง 14.8% เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐฯ และตัดเงินลงทุนในโครงการโครงสร้างพื้นฐานลงจากเดิมร้อยละ 30 ในปี 2527-2528 เพื่อพยุงฐานะทางเศรษฐกิจการเงินและการคลังของประเทศประกอบกับการที่ราคาพลังงานและราคปุ๋ยเคมีในตลาดโลกมีแนวโน้มต่ำลงต่อเนื่องมาโดยตลอด และการที่ค่าของเงินเยนต่อดอลลาร์ในปี 2529 ได้สูงขึ้นเป็น 154 เยนต่อดอลลาร์ จากอัตราแลกเปลี่ยน 240 เยนต่อดอลลาร์ ในปี 2528 ทำให้ต้นทุนเงินกู้ของโครงการปุ๋ยแห่งชาติที่ได้ผูกไว้กับเงินเยนมีค่าสูงขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้ความเป็นไปได้ของโครงการปุ๋ยแห่งชาติตกอยู่ในสภาพที่แย่ง จึงทำให้การเพิ่มทุนจดทะเบียนเป็น 200 ล้านบาท และต่อมาเป็น 2,250 ล้านบาท ซึ่งไม่ได้รับความสนใจจากภาคเอกชนเท่าที่ควร และสัดส่วนการถือหุ้นโดยภาครัฐก็ลดลงเหลือเพียง 1 ใน 3 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด (ทั้งนี้เพื่อให้บริษัทปุ๋ยแห่งชาติสามารถกู้ในดอกเบี้ยต่ำจำนวน 3,030 ล้านบาท จาก OECF โดยผ่านบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ตามข้อกำหนดที่ว่าบริษัทจะต้องมีรัฐบาลถือหุ้นไม่เกิน 1 ใน 3 ของทุนจดทะเบียน)

ช่วงระหว่างปี 2530 ถึงปัจจุบัน "ยุคที่สองของโครงการปุ๋ยแห่งชาติ"

โครงการปุ๋ยแห่งชาติต้องประสบกับภาวะการหยุดชะงักเป็นเวลานานหลายปี เนื่องจากไม่สามารถระดมทุนส่วนที่เหลือจากภาคเอกชนให้ได้ครบ 2,250 ล้านบาท จึงมีความพยายามจากหลายฝ่ายที่จะเสนอทางออกที่จำแนกได้เป็น 2 วิธีคือ วิธีแรก ขอให้รัฐบาลเข้ามาถือหุ้นเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 49 ซึ่งวิธีนี้จะทำให้บริษัทปุ๋ยแห่งชาติไม่สามารถกู้เงินของ OECF โดยผ่านบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้ แต่ยังสามารถกู้ผ่านสถาบันอื่นเช่น ธนาคารกรุงไทยได้ วิธีที่สอง คือ การแปรรูปเป็นรัฐวิสาหกิจ โดยให้รัฐเข้ามาถือหุ้นร้อยละ 70 ซึ่งจะทำให้รัฐบาลเข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้ OECF ของบริษัทปุ๋ยแห่งชาติ ได้โดยตรง แต่ก็มีกระแสคัดค้านจากหลายฝ่ายทั้งภาคเอกชน และนักวิชาการบางส่วนในประเด็นที่จะให้รัฐบาลเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ บริษัทปุ๋ยแห่งชาติจึงไม่ได้ดำเนินการก่อสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามบริษัทปุ๋ยแห่งชาติก็พอมีบทบาทในอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีบ้างพอสมควร เนื่องจากตั้งแต่ปี 2527 บริษัทฯ ได้รับสิทธิในการเป็นผู้นำเข้าปุ๋ยยูเรีย เพื่อให้ในภาคเกษตรโดยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า ซึ่งบริษัทฯ ได้ดำเนินการในสองลักษณะคือ เป็นผู้นำเข้าเอง แล้วจัดสรรให้บริษัทผู้ค้าปุ๋ยภายในประเทศที่สนใจนำไปจำหน่ายต่อ โดยคิดค่าบริการและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประมาณ 1.1% ของราคา CIF และมอบสิทธิให้บริษัทค้าปุ๋ยอื่นเป็นตัวแทนในการนำเข้าปุ๋ยยูเรีย โดยบริษัทเหล่านี้ต้องเสียค่านายหน้าการนำเข้าในอัตรา 1% ของราคา CIF ให้แก่บริษัท ปุ๋ยแห่งชาติ แต่เดิมก่อนหน้านี้ผู้นำเข้าปุ๋ยยูเรียจะต้องเสียภาษีนำเข้าในอัตรา 16.5-20% ของราคา CIF การให้สิทธินำเข้าโดยไม่เสียภาษีแก่บริษัทปุ๋ยเคมีนี้ จึงทำให้ออดของการนำเข้าปุ๋ยยูเรียพุ่งสูงขึ้นจากเดิมมาก คือ ก่อนหน้าปี 2527 มีการนำเข้าปุ๋ยยูเรียเพียงประมาณ 70,000 ตันต่อปี โดยแบ่งเป็นการใช้ในภาคเกษตร และอุตสาหกรรมอย่างละเท่าๆ กัน หลังจากที่มีการมอบสิทธินำเข้าโดยยกเว้นภาษีแก่บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ ราคาปุ๋ยยูเรียที่นำเข้าเพื่อการเกษตรมีราคาลดลงประมาณ ตันละ 800 บาท จึงทำให้ปริมาณการนำเข้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงประมาณ 4 ถึง 5 แสนตันต่อปี ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามได้มีการประกาศยกเว้นการเก็บภาษีขาเข้าปุ๋ยเคมีที่ใช้ในการเกษตรเป็นการทั่วไป โดยไม่จำเป็นต้องผ่านบริษัทปุ๋ยแห่งชาติอีก เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2535 และในสมัยรัฐบาลนายคอนันต์ ปันยารชุน นี้เองที่ได้มีมติคณะรัฐมนตรีที่จะให้การดำเนินการของบริษัทปุ๋ยแห่งชาติเป็นโครงการของเอกชนอย่างเด่นชัด โดยรัฐบาลจะไม่เข้าไปเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่

บริษัทปุ๋ยแห่งชาติจึงได้เริ่มเข้าสู่ยุคที่สอง เมื่อบริษัทผาแดงอินดัสทรี จำกัด ได้เข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ และเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินการใหม่ โดยตั้งเป้าที่จะสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยผสม (NPK) ซึ่งมีกำลังการผลิตประมาณ 1.2 ล้านตันต่อปี ซึ่งยังต่ำกว่าปริมาณความต้องการภายในประเทศที่มีอยู่ปีละประมาณ 2.7 ล้านตันในปัจจุบัน ค่าก่อสร้างโรงงานมีมูลค่าประมาณ 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ 5,000 ล้านบาท โดยแยกเป็นเงินทุน 1,250 ล้านบาท และ เงินกู้ 3,750 ล้านบาท การผลิตในระยะแรกนี้ จะเป็นการผลิตตัว "P" คือ กรดฟอสฟอริก ซึ่งจะได้จากวัตถุดิบ คือ Sulphur Dioxide ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากโรงงาน

ถลุงโลหะ และแร่ทองแดงของบริษัทมาแดงอินดัสทรี จำกัด และนำเข้าส่วนผสมคือ ตัว "N" ในรูปของยูเรีย และ แอมโมเนียมซัลเฟต และนำเข้า "K" คือโพแทสเซียม จนกว่าโครงการอาเซียนโปแตช ที่จังหวัดชัยภูมิจะทำการผลิตได้ ซึ่งขณะนี้บริษัทปุ๋ยแห่งชาติกำลังอยู่ในขั้นตอนของการดำเนินการว่าจ้างผู้รับเหมาก่อสร้างโรงงานอยู่ และเนื่องจากการเรียกร้องความเป็นธรรมจากทางฝ่ายบริษัทปุ๋ยแห่งชาติว่าเสียเปรียบในฐานะผู้ผลิต เนื่องจากต้องเสียภาษีนำเข้า และภาษีมูลค่าเพิ่มวัตถุดิบในการผลิตดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในขณะที่บริษัทค้าปุ๋ยสำเร็จรูปไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มแต่อย่างใด ทางรัฐบาลจึงได้มีประกาศยกเลิกการเก็บภาษี ดังกล่าวสำหรับวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อใช้ในภาคเกษตรทั้งหมดเมื่อเร็ว ๆ นี้

3.2 โครงสร้างตลาดปุ๋ยของไทย

เมื่อพิจารณาจากประวัติความเป็นมาของอุตสาหกรรม และธุรกิจการค้าปุ๋ยเคมีของไทยที่ผ่านมาในอดีต จะเห็นได้ชัดว่าในหลายยุคหลายสมัยที่มีความเพียรพยายามของผู้ประกอบการรายใหญ่ในการผลิตปุ๋ยเคมีภายในประเทศ ที่จะสร้างอำนาจผูกขาดในการครอบครองตลาดปุ๋ยโดยอาศัยการแทรกแซงของภาครัฐบาล และนักการเมืองที่มีอำนาจในสมัยนั้นๆ ให้ความคุ้มครองภายในรูปแบบของการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันการท่วมตลาดจากบริษัทผู้ผลิตในต่างประเทศ และต้องการรักษาระดับราคาปุ๋ยเคมีในประเทศไม่ให้ผันผวนตามภาวะตลาดโลก ซึ่งผลที่สุดผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองดังกล่าวก็คือฝ่ายผู้เป็นเจ้าของโรงงาน และบริษัทค้าปุ๋ยบางราย ในขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องถูกกระทบในแง่ลบเนื่องจากต้องซื้อปุ๋ยในราคาที่แพงขึ้น และเกิดภาวะขาดแคลนปุ๋ยเคมีที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตามความพยายามผูกขาดตลาดปุ๋ยเคมีดังกล่าวก็สามารถดำเนินไปได้ในเพียงช่วงเวลาสั้นๆ เท่านั้น และเมื่อระบบการเมืองของไทยได้พัฒนาไปสู่วิถีการทางประชาธิปไตยมากขึ้น มีผลทำให้ตลาดค้าปุ๋ยของไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่การค้าในระบบเสรีมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงในปัจจุบัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการค้าปุ๋ยเคมีเป็นการค้าในรูปแบบของตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างเสรี

ผู้ประกอบการค้าปุ๋ยสามารถแบ่งออกเป็นหลายระดับ นับตั้งแต่ผู้นำเข้า ผู้ผสมปุ๋ย ผู้บรรจุ (นำเข้าปุ๋ยผสมสำเร็จรูปจากต่างประเทศในรูปเทกอง (Bulk) แล้วมาบรรจุกระสอบที่ติดตราของบริษัท) ตัวแทนจำหน่าย พ่อค้าส่งและพ่อค้าปลีก ผู้ประกอบการเหล่านี้มักจะจดทะเบียนดำเนินกิจการในหลายๆ ระดับพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ ผู้ประกอบการส่วนหนึ่งยังมีการจัดตั้งบริษัทในเครือเพื่อประกอบธุรกิจในระดับต่างๆ เพื่อที่จะครอบครองตลาดได้กว้างขวางมากขึ้น

ผู้ประกอบการค้าปุ๋ยในประเทศไทยสามารถจัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ ผู้นำเข้าเอกชน ผู้ผสมปุ๋ย และหน่วยงานรัฐบาล

3.2.1 กลุ่มผู้นำเข้า

ผู้ประกอบการที่สำคัญในกลุ่มผู้นำเข้า แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ

(ก) กลุ่มศรีกรุงวัฒนา

กลุ่มนี้ครองตลาดมากที่สุด คือประมาณ 50-60 % ของอุปทานปุ๋ยทั้งหมดในประเทศเป็นทั้งผู้นำเข้าปุ๋ยผสมสำเร็จรูปและแม่ปุ๋ย ศรีกรุงวัฒนาถือหุ้นของบริษัทไทยเซ็นทรัลเคมีอยู่ประมาณ 75.99% นอกจากธุรกิจปุ๋ยแล้ว ศรีกรุงวัฒนายังดำเนินธุรกิจประเภทอื่น เช่น ถือหุ้นของบริษัทกรุงเทพผลิตเหล็ก ยูโนเด็ค ฟลาวมิลล์ และเมโทรซิสเค็มส์ คอร์ปอเรชั่น แต่ธุรกิจปุ๋ยยังทำรายได้เป็นอันดับหนึ่งให้แก่กลุ่มนี้ โดยทำรายได้มากกว่า 50% ของรายได้รวมที่มีประมาณ 20,000 ล้านบาทในปี 2523 บริษัทไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด เป็นแกนหลักในการดำเนินธุรกิจปุ๋ยให้กับกลุ่มนี้

(ข) สมาคมการค้าปุ๋ย และธุรกิจการเกษตรไทย

เป็นการรวมตัวของกลุ่มผู้นำเข้ารายใหญ่ที่เหลือประมาณ 28 บริษัท โดยมีส่วนแบ่งตลาดรวมกันประมาณ 20-30% ของอุปทานปุ๋ยทั้งหมดในประเทศ สมาชิกในกลุ่มนี้กว่า 90% เป็นผู้บรรจปุ๋ย มีบางรายที่จำหน่ายปุ๋ยผสมที่นำเข้าบางส่วนให้ผู้บรรจปุ๋ยรายย่อยๆ นอกจากสองกลุ่มนี้แล้วในอดีตมีชุมนุมสหกรณ์การเกษตร (ช.น.ส.) ซึ่งมีฐานะเป็นบริษัทเอกชนที่เคยเป็นผู้นำเข้า แต่ในระยะหลังได้เลิกนำเข้าโดยตรงแล้วหันมาประมูลซื้อจากผู้นำเข้ารายอื่นแทน เพราะการบริหารขาดความคล่องตัวและขาดเงินหมุนเวียน

ในระยะหลังนี้ บริษัทเกษตรรุ่งเรืองพืชผลจำกัด ได้เป็นผู้ชนะการประมูลขายปุ๋ยให้กับรัฐบาล (ปี 2532, 2534 และ 2536) บริษัทฯ ดำเนินธุรกิจค้าปุ๋ยกับรัฐหรือ อ.ต.ก. เป็นหลัก จึงมีตัวแทนจำหน่ายไม่มากนักในส่วนกลางหรือท้องถิ่นเช่นบริษัทค้าปุ๋ยรายอื่นๆ

ในปี 2527 บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ ได้เป็นผู้นำเข้าปุ๋ยยูเรียโดยยกเว้นภาษีนำเข้าแต่ผู้เดียว (เดิมการนำเข้าปุ๋ยยูเรียเพื่อใช้ในภาคเกษตรจะเสียภาษีนำเข้า 8.5% ของราคา CIF ในขณะที่การนำเข้าเพื่อใช้ในภาคอุตสาหกรรมถูกเก็บภาษีนำเข้า ในอัตรา 22% ของราคา CIF) บริษัทปุ๋ยแห่งชาติได้ดำเนินการวิธีการนำเข้าใน 2 ลักษณะ คือ

- บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ เป็นผู้เปิดแอล/ซีสั่งปุ๋ยเข้าเอง และนำมาจัดสรรให้บริษัทผู้ค้าภายในประเทศ อีกต่อหนึ่งโดยคิดค่าบริการ 1.1% ของราคา C.I.F บริษัทที่ซื้อปุ๋ยยูเรียต่อจากบริษัทปุ๋ยแห่งชาติในลักษณะนี้ได้แก่ บ.กรุงเทพธนกิจ กาญจนารุ่งเรือง เจียไต๋ เจียฮะหลี เจียกวงเส็ง ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรฯ เทียวกิจเฮง ไทยเฟอริไทไลเซอร์ ปุ๋ยบูรพา พาราวนเซอร์ เพิ่มผลเกษตรเคมี ยิบอนชอย และ แยคส์ ไรจันกลี กิจเฟอริไทไลเซอร์ ศรีกรุงวัฒนา ศิริวัฒน์เชียงใหม่ เศรษฐกิจอุตสาหกรรม ส่งเสริมเกษตรไทย สยามเคมี สหพันธ์ส่งเสริมการเกษตร เสรีเคมีเกษตรและอุตสาหกรรม เสริมศิริสิริกรรมและเอเชีย อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี

- บริษัทผู้ค้าปุ๋ย เป็นผู้นำเข้าเองในลักษณะเป็นตัวแทนของบริษัทปุ๋ยแห่งชาติ บริษัทที่นำเข้าในลักษณะนี้มี บ.ไทยเซ็นทรัลเคมี กรุงเทพมหานคร และโรจนาสีกิจเฟอรติไลเซอร์ โดยบริษัทเหล่านี้จะเสียค่านายหน้า การนำเข้า ในอัตรา 1% ของราคา C.I.F. ให้แก่บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม เอกสิทธิ์การนำเข้าโดยไม่เสียภาษีนี้ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อประมาณ 2 ปีที่แล้วในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน⁵

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างตลาดของผู้นำเข้าปุ๋ยนี้ จะมีลักษณะแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (Monopolistic Competition) คือ มีบริษัทนำเข้ารายใหญ่ประมาณ 30 กว่าราย มีการแข่งขันกันค่อนข้างรุนแรง ในลักษณะที่กีดกันไม่ให้เกิดบริษัทผู้ขายต่างประเทศขายปุ๋ยให้กับ บริษัทคู่แข่ง⁶ ในขณะที่เดียวกันแต่ละบริษัทก็พยายามทำ Product Differentiation โดยการใช้ตรายี่ห้อ และการโฆษณา ส่วนต่างกำไร (profit margin) ในธุรกิจนำเข้าปุ๋ย จะอยู่ประมาณ 3-4% แต่เนื่องจากการหมุนเวียนทุนค่อนข้างเร็ว เพราะลงทุนนำเข้าปุ๋ยและขายทันทีที่ใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือน จึงทำให้สามารถทำรายได้จากธุรกิจนี้ค่อนข้างมาก และเป็นแหล่งรายได้ของหลายๆบริษัทที่นำไปลงทุนในธุรกิจอื่นๆ บริษัทในกลุ่มของสมาคมการค้าปุ๋ยฯ และอื่นๆ ซึ่งนำเข้าประมาณรายละ 10,000 - 20,000 จะสามารถทำรายได้เป็นเงินประมาณ 100 ล้านบาท โดยรับภาระต้นทุนค่าโกดัง และ ดอกเบี้ย ซึ่งถ้าขายได้เร็วค่าใช้จ่ายส่วนนี้ก็จะต่ำตามไปด้วย

การที่บริษัทรายย่อยไม่สามารถสู้กับบริษัทรายใหญ่ได้ เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียนที่มากพอทั้งนี้เพราะการนำเข้ามาครั้งละ จำนวนมาก จะทำให้ต้นทุนต่อหน่วยในการนำเข้าต่ำไปด้วย

วิธีการจำหน่ายปุ๋ยของกลุ่มผู้นำเข้าแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

- จำหน่ายให้กับภาครัฐบาล โดยการประมูล
- จำหน่ายให้เกษตรกร โดยผ่านตัวแทนจำหน่ายในต่างจังหวัด ร้านค้าปลีกฯ
- จำหน่ายให้ผู้ผสมปุ๋ย เพื่อทำการผสมปุ๋ยแล้วไปจำหน่ายต่อไป

3.2.2 กลุ่มผู้ผสมปุ๋ย

ได้แก่ผู้ประกอบการในระดับผู้ผสมปุ๋ยรายย่อย โดยซื้อแม่ปุ๋ยจากผู้นำเข้าแล้วมาผสมกับ filler กลุ่มนี้มีสมาชิกอยู่ 8 บริษัท คือ บริษัทเอเชียอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีจำกัด สยามเคมี เอเชียกสิกรรมเคมี ปุ๋ยบูรพา สยามอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี อานันต์ส่งเสริมเกษตรกรรม เพิ่มผลเกษตรเคมี เจียวกุลนิมิตร กลุ่มนี้มีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 10% ของอุปทานปุ๋ยภายในประเทศโดยรวม

⁵ จากการสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าปุ๋ย

⁶ จากการสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าปุ๋ย

3.2.3 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจปุ๋ยเคมี

มี 3 หน่วยงานคือ

ก) องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.)

ข) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

ค) กองทุนส่งเสริมการทำการเกษตร (ส.ก.ย.)

ในปีนี้การประมูลปุ๋ยของรัฐ จะเปิดประมูลโดยกระทรวงเกษตร โดยมีคณะกรรมการนโยบายปุ๋ยซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี วิจิตรวรา เป็นประธาน ทำหน้าที่กำกับดูแล มีการเปิดประมูล 2 รอบ เป็นจำนวนทั้งหมด 300,000 ตัน แล้วแบ่งสรรให้กับ หน่วยงาน 3 แห่งคือ อ.ต.ก. ธ.ก.ส. และชุมนุมสหกรณ์การเกษตรฯ หน่วยงานละ 100,000 ตัน โดยขายให้แก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกหรือลูกค้าของกลุ่ม เกษตรกรแต่ละรายจะได้รับการแบ่งสรรให้รายละ 500 กก. รัฐจะช่วยค่าขนส่งไม่เกินตันละ 250 บาท ปุ๋ยที่ประมูลเที่ยวนี้ เน้นหนักที่ปุ๋ยนาคือคิดเป็น 60-70% ในขณะที่ปุ๋ยสวน (15-15-15) คิดเป็น 30%

ธ.ก.ส. ได้วางแผนขายปุ๋ยให้กับลูกค้า ธ.ก.ส. ในรูปสินเชื่อ โดยไม่คิดดอกเบี้ยสำหรับการกู้ไม่เกิน 6 เดือน และคิดดอกเบี้ย 9% สำหรับการกู้ 6-9 เดือน และ 12.5% สำหรับการกู้ตั้งแต่ 9 เดือนขึ้นไป คาดว่าราคาปุ๋ยของธ.ก.ส. จะถูกกว่า ในตลาดราวตันละ 800 บาท⁷

การประมูลปีนี้ ได้แบ่งเป็นล็อต โดยให้มีขนาดเล็กลงทำให้ผู้ชนะการประมูลมีจำนวนถึง 4 บริษัท คือ บริษัทเกษตรรุ่งเรือง เพิ่มผลเกษตรเคมี สยามเคมี และปุ๋ยอีแปะ

วิธีที่บริษัทเกษตรรุ่งเรืองใช้ในการประมูลแข่งกับบริษัทผู้ค้าปุ๋ยรายใหญ่ อย่างบริษัทไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด (ซึ่งในอดีตจะเป็นผู้ชนะการประมูลเสียเป็นส่วนใหญ่) ก็คือการเจรจาร่วมมือกับบริษัทค้าปุ๋ยรายเล็กอื่นๆ ที่พอจะมีปุ๋ยเก็บไว้ในสต็อกของตนจำนวนหนึ่งว่าจะร่วมส่งมอบปุ๋ยในสัดส่วนที่กำหนดไว้ล่วงหน้ากันแล้ว ในกรณีที่บริษัทเกษตรรุ่งเรืองสามารถชนะการประมูลได้ ประกอบกับการใช้ยุทธวิธีการเสนอราคาที่ค่อนข้างต่ำแต่หวังผลในระยะยาว และระบบโกดังเก็บพืชผลและเครื่องขายขนส่งพืชผลที่บริษัทฯ มีอยู่แล้ว เชื่อว่าบริษัทเกษตรรุ่งเรืองฯ จะสามารถขยายบทบาทของตนเองในตลาดค้าปุ๋ยได้มากขึ้นในอนาคต⁸

3.3 โครงสร้างระบบการจัดจำหน่ายปุ๋ยเคมี โดยการใช้ตัวปุ๋ย

ปกติการค้าปุ๋ยเคมีจะต้องมีการผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอนตั้งแต่ การนำเข้าจนถึงมือเกษตรกรผู้ใช้ ดังนี้คือ บริษัทผู้นำเข้า ผู้ค้ารายใหญ่ในส่วนกลาง ผู้ค้ารายใหญ่ในส่วนภูมิภาคหรือจังหวัดตัวแทนจำหน่ายในอำเภอหรือหมู่บ้าน การขนย้ายผ่านมือหลายๆเที่ยวจะเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการขนย้ายไปมาและค่าโกดังเก็บรักษา จึงได้มีการนำระบบตัวปุ๋ยมาใช้ โดยการซื้อขายปุ๋ยในแต่ละขั้นตอนก่อนถึงมือเกษตรกร

⁷ จากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตร

⁸ จากการสัมภาษณ์ บริษัทเกษตรรุ่งเรืองและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ

สามารถซื้อขายกันในรูปแบบตัวปุ๋ยได้ และเมื่อต้องการจะส่งมอบปุ๋ยเคมีก็ทำได้โดยการนำตัวปุ๋ยไปปรับปุ๋ยเคมียังโกดังเก็บปุ๋ยได้ ในอดีตเมื่อเกิดภาวะการขาดแคลนปุ๋ยก็มีการเก็งกำไรในตัวปุ๋ยด้วยกันซื้อขายล่วงหน้าได้ แต่ในปัจจุบันการเก็งกำไรดังกล่าวได้หมดไปแล้ว เนื่องจากอุปทานของปุ๋ยในตลาดโลกมีค่อนข้างจะเพียงพอ กับความต้องการใช้ การใช้ตัวปุ๋ยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความซ้ำซ้อนในเรื่องการขนย้ายเป็นหลัก

3.4 นโยบายการจัดตั้งบริษัทปุ๋ยแห่งชาติและผลต่อโครงสร้างตลาดปุ๋ย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ในเริ่มแรกนั้นแนวคิดในการจัดตั้งบริษัทปุ๋ยแห่งชาตินั้นต้องการให้เป็นการลงทุนโดยภาคเอกชนเป็นหลัก โดยรัฐบาลจะไม่ให้ความคุ้มครองใดๆ ในเรื่องของภาษีขาเข้า หรือ ห้ามการนำเข้าปุ๋ยแต่อย่างใด และยังตั้งเป้าไว้ว่า ราคาปุ๋ยที่ผลิตเองได้นี้จะต้องต่ำกว่าราคานำเข้า CIF ประมาณร้อยละ 15 โดยเฉลี่ย แต่ความคิดนี้ก็ต้องล้มเลิกไปเนื่องจากไม่สามารถชักจูงให้เอกชนรายใดเข้ามาลงทุนได้ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายไปเป็นการจัดตั้งในรูปของบริษัทแห่งชาติขึ้นมา แต่ก็ยังให้เอกชนเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่อยู่ แต่โครงการนี้ก็ต้องหยุดชะงักลงเมื่อสถานการณ์ของปุ๋ยเคมีในตลาดโลกเปลี่ยนแปลงไป และเอกชนผู้ถือหุ้นบางส่วนไม่มีความมั่นใจในโครงการจึงไม่ให้ความร่วมมือในการเพิ่มเงินทุนจดทะเบียน แม้จะมีความพยายามจากบางฝ่ายที่พยายามผลักดันให้มีการแปรรูปบริษัทปุ๋ยแห่งชาติให้เป็นรัฐวิสาหกิจโดยรัฐบาลเข้ามาถือหุ้นรายใหญ่ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะรัฐบาลยังต้องการดำเนินนโยบายเดิมที่ต้องการให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการเองถ้าคิดว่าโครงการนี้จะให้ผลตอบแทนการลงทุนที่คุ้มทุน

4. อุตสาหกรรม และตลาดการค้าปุ๋ยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียน

4.1 โครงสร้างการผลิต และการใช้ปุ๋ยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียน

(ก) การผลิต

การผลิตปุ๋ยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์) ในช่วงปี 2523 ถึง 2533 ได้เพิ่มขึ้นมาโดยตลอด (ตารางที่ 4.1) โดยมีปริมาณการผลิตรวม (ในรูปของธาตุอาหารรวม) เท่ากับ 4 ล้านตัน ประเทศอินโดนีเซียซึ่งมีโรงงานผลิตปุ๋ยอยู่ 6 โรง มีกำลังการผลิตปุ๋ยยูเรียประมาณ 4.1 ล้านตัน ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต 0.6 ล้านตันและ Triple Superphosphate อีก 1.2 ล้านตันส่วนประเทศมาเลเซีย มีกำลังการผลิตธาตุอาหาร ไนโตรเจนประมาณ 300,000 ตัน และฟิลิปปินส์ สามารถผลิตแม่ปุ๋ย DAP ได้ปีละจำนวนมาก โดยแบ่งเป็นธาตุไนโตรเจน 140,000 ตัน และฟอสฟอรัส 372,000 ตัน อินโดนีเซียและมาเลเซีย จะผลิตปุ๋ยประเภทที่มีไนโตรเจนในสัดส่วนที่สูงเป็นหลัก เช่น ยูเรีย แอมโมเนียมซัลเฟต ในขณะที่ ฟิลิปปินส์ จะผลิตปุ๋ยสูตร NPK เป็นหลัก

(ข) การบริโภค

ระหว่างประเทศกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ปรากฏว่า ประเทศอินโดนีเซียมีการใช้ปุ๋ยมากที่สุด คือ คิดเป็นธาตุอาหารรวม 2,976,000 ตันในปี 2533-2534 ในขณะที่ประเทศไทย บริโภคปุ๋ยเคมีปีละ 1,044,000 ตัน (ธาตุอาหารรวม) แต่มีอัตราเพิ่มสูงที่สุดในช่วงปี 2523 ถึง 2533 การบริโภคของมาเลเซียและฟิลิปปินส์ ในปีเดียวกันคิดเป็น 767,000 และ 438,000 ตัน (ธาตุอาหารรวม) ตามลำดับ เนื่องจากพืชเศรษฐกิจหลักของมาเลเซีย คือ ยางพารา และน้ำมันปาล์ม ธาตุอาหารหลักที่ต้องการใช้มากจึงเป็น ไนโตรเจน และ ฟอสฟอรัสมากกว่า

4.2 โครงสร้างการค้าปุ๋ยเคมี ระหว่างประเทศ

(ก) มูลค่าการค้าปุ๋ยเคมีของประเทศในกลุ่มอาเซียนเปรียบเทียบกับโลก

เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าของการค้าปุ๋ยเคมีโดยรวมเรียงลำดับตามส่วนแบ่งของมูลค่าการส่งออก และนำเข้าเทียบกับทั้งโลกแล้วพบว่า สำหรับการส่งออกนั้นในปี 2533 ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศเดียวในกลุ่มอาเซียน ที่ติดอันดับหนึ่งในยี่สิบสองประเทศ ผู้ส่งออกปุ๋ยเคมีรายใหญ่ โดยได้อันดับที่ 15 และมี มูลค่าการส่งออกคิดเป็น 193 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 1.75 ของมูลค่าส่งออกรวมทั้งโลกส่วนในด้านการนำเข้านั้น ประเทศไทยและมาเลเซีย ต่างก็เป็นหนึ่งในประเทศยี่สิบอันดับแรกที่มีการนำเข้าปุ๋ยเคมีสูงสุด โดยที่ประเทศไทยติดอันดับที่ 5 มีมูลค่านำเข้าคิดเป็น 431 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 3.91 ของมูลค่านำเข้ารวมของโลก ในขณะที่ประเทศมาเลเซีย ติดอันดับที่ 17 คิดเป็นมูลค่า 217 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 1.97 ของมูลค่านำเข้ารวมของโลก (ตารางที่ 4.2)

จะเห็นได้ว่า ถ้าพิจารณาโดยรวมแล้ว ประเทศกลุ่มอาเซียน แต่ละประเทศมีมูลค่าการนำเข้าและส่งออกในสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับมูลค่าการนำเข้าและส่งออกรวมทั้งโลก อย่างไรก็ตามถ้าแยกพิจารณาเป็นชนิดของปุ๋ยเคมีแล้ว พบว่า ในกรณีของปุ๋ยยูเรียในช่วงระหว่างปี 2529 ถึง 2533 ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกปุ๋ยยูเรียของอาเซียน มีสัดส่วนของมูลค่าส่งออกในช่วงเวลาดังกล่าว เฉลี่ยแล้วมากกว่าร้อยละ 10 ของมูลค่าส่งออกรวมทั้งโลก (ตารางที่ 4.3) ในขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์และไทยมีมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยยูเรียในปี 2533 มากกว่าร้อยละ 5 ของมูลค่านำเข้ารวมทั่วโลก เช่นเดียวกันในกรณีของปุ๋ย NPK ประเทศไทยมีมูลค่าการนำเข้าปุ๋ย NPK สูงถึงร้อยละ 10.51 ของมูลค่านำเข้ารวมทั่วโลก ในปี 2533 (ตารางที่ 4.4) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สำหรับปุ๋ยเคมีบางชนิดดังกล่าวแล้ว ประเทศอาเซียนนับว่ามีบทบาทสำคัญไม่น้อยในตลาดการค้าปุ๋ยเคมีของโลกที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม ถือได้ว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีการนำเข้าปุ๋ยเคมีคิดเป็นมูลค่าที่สูงกว่าการส่งออก ยกเว้นประเทศอินโดนีเซียเนื่องจากสามารถส่งออกปุ๋ยยูเรียได้ค่อนข้างมากดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ส่วนประเทศไทยนั้นนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมีสูงที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากว่าไทยยังไม่มีการผลิตปุ๋ยเคมีภายในประเทศเอง (ตารางที่ 4.5)

ประเภทของปุ๋ยเคมี ที่ไทยนำเข้าเป็นมูลค่าสูงเป็นอันดับต้นๆ ได้แก่ ปุ๋ยยูเรีย แอมโมเนียมซัลเฟต ปุ๋ยสูตร NPK และสูตร NP ต่างๆ (ตารางที่ 4.6)

(ข) โครงสร้างการค้าปุ๋ยเคมี ภายในกลุ่มอาเซียน

ประเทศอาเซียนส่งออกไปยังประเทศอาเซียนและอื่นๆ

ในกรณีของปุ๋ยยูเรียนั้น ประเทศอินโดนีเซีย และมาเลเซีย เป็นเพียง 2 ประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีการส่งออกมาก โดยอินโดนีเซียมีมูลค่าส่งออก 246 ล้านดอลลาร์สหรัฐและมาเลเซียมีมูลค่าส่งออกรวม 68 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2534 อย่างไรก็ตามปรากฏว่ามูลค่าส่งออกปุ๋ยยูเรียจากทั้ง 2 ประเทศนี้เป็นการส่งออกไปยังประเทศนอกกลุ่มอาเซียนเป็นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 84.10 ของปริมาณส่งออกปุ๋ยยูเรียของอินโดนีเซียถูกส่งไปขายสำหรับประเทศนอกกลุ่มอาเซียน ในขณะที่มาเลเซียส่งออกร้อยละ 55.34 ไปยังประเทศนอกกลุ่มอาเซียนในปีเดียวกัน (ตารางที่ 4.7)

สำหรับปุ๋ยสูตร NPK นั้น ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ของอาเซียน โดยคิดเป็นปริมาณส่งออกรวมเท่ากับ 380 ล้านตัน ในปี 2534 และปรากฏว่า ร้อยละ 76.77 ของปริมาณการส่งออกของฟิลิปปินส์เป็นการส่งออกไปยังประเทศนอกกลุ่มอาเซียน (ตารางที่ 4.8)

โดยสรุปแล้ว การส่งออกของปุ๋ยเคมีโดยประเทศอาเซียนส่วนใหญ่เป็นการส่งออกไปยังประเทศนอกกลุ่มอาเซียนเป็นส่วนใหญ่

ประเทศอาเซียนนำเข้าจากประเทศอาเซียนและอื่นๆ

สำหรับปุ๋ยยูเรียนั้น ประเทศผู้นำเข้าคือ ฟิลิปปินส์ (411 ล้านตัน) และไทย (362 ล้านตัน) โดยนำเข้าจากประเทศในและนอกกลุ่มอาเซียนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และสำหรับการนำเข้าจากอาเซียนด้วยตนเองนั้น ฟิลิปปินส์นำเข้าจากอินโดนีเซีย ถึงร้อยละ 42.82 ในขณะที่ไทยนำเข้าจากมาเลเซียร้อยละ 37.57 โดยประมาณ (ตารางที่ 4.9) จากการสัมภาษณ์กับบริษัทผู้นำเข้าไทยพบว่าสาเหตุที่นำเข้าจากมาเลเซียมากกว่าอินโดนีเซีย เพราะว่าปุ๋ยยูเรียของมาเลเซียส่วนมากจะเป็นชนิดที่เคลือบเม็ดซึ่งเป็นชนิดที่เกษตรกรไทยนิยมใช้กันแพร่หลายมากกว่าเพราะสะดวกต่อการใช้ในการหว่านโปรย

สำหรับปุ๋ย NPK นั้น ประเทศไทยเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่สุดของอาเซียน คือ คิดเป็นมูลค่า 156.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาแล้วปรากฏว่าไทยนำเข้าจากฟิลิปปินส์คิดเป็นเพียงร้อยละ 10 ของปริมาณนำเข้ารวม และที่เหลืออีกร้อยละ 90 เป็นการนำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มอาเซียน นอกจากนี้ประเทศอื่นๆที่เหลือก็นำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มอาเซียน เป็นส่วนใหญ่ (ตารางที่ 4.10) ทั้งนี้เนื่องจากว่า

ฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นผู้ส่งออกปุ๋ย NPK ของอาเซียน ทำการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการใช้ภายในประเทศของตนเป็นหลัก ส่วนที่เหลือใช้แล้วจึงได้มีการส่งออก ทำให้ปริมาณการส่งออกในแต่ละปีไม่แน่นอน ผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีของไทยจึงต้องพึ่งการนำเข้าจากประเทศอื่นเพื่อลดความไม่แน่นอนดังกล่าว

5. ผลกระทบของ AFTA ต่ออุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี

5.1 ผลกระทบจาก AFTA ต่อการนำเข้า - ส่งออกปุ๋ยเคมีของประเทศไทยในกลุ่มอาเซียนโดยรวม

เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่ในกลุ่มอาเซียน เป็นประเทศเกษตรกรรม ซึ่งมีความจำเป็นต้องอาศัยการใช้ปุ๋ยเคมี ค่อนข้างมาก และแม้ว่าบางประเทศจะมีโรงงานผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศของตนเอง แต่ก็เน้นการผลิตเพื่อสนองตอบความต้องการใช้ภายในประเทศเป็นหลัก ความต้องการใช้ส่วนที่เกินจากกำลังผลิตภายในก็จะต้องมีการนำเข้าจากประเทศอื่น ประเทศส่วนใหญ่ในกลุ่มอาเซียนจึงจัดว่าเป็นผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีเป็นส่วนใหญ่ ดังตัวเลขที่แสดงในตารางที่ 5.1

เพราะฉะนั้น กลุ่มประเทศอาเซียน จัดได้ว่าเป็นผู้นำเข้าปุ๋ยเคมีจากประเทศอื่นๆ นอกกลุ่มอาเซียน เนื่องจากประเทศในกลุ่มอาเซียน ต่างก็มีความจำเป็นต้องพึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีค่อนข้างมากสำหรับการผลิตในภาคเกษตรกรรมของตน ซึ่งก่อนหน้านี้ก็ได้มีความร่วมมือในเรื่องการให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษี ระหว่างประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนด้วยกันทำให้อัตราภาษีนำเข้าปุ๋ยเคมีภายในกลุ่มอาเซียนด้วยกันมีอัตราที่ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้อัตราภาษีสำหรับการนำเข้าปุ๋ยเคมีจากประเทศนอกกลุ่มอาเซียนก็ค่อนข้างต่ำสำหรับหลายประเทศ ยกเว้นประเทศฟิลิปปินส์ที่ยังเก็บในอัตราสูงถึง 20% ซึ่งเข้าใจว่าเป็นการให้ความคุ้มครองแก่โรงงานผู้ผลิตปุ๋ยภายในประเทศของตน (ตารางที่ 5.2)

จากข้อมูลในตารางที่ 5.2 แสดงให้เห็นว่าอัตราภาษีการนำเข้าปุ๋ยเคมีสำหรับประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน ด้วยกันเองนั้น มีอัตราที่ค่อนข้างต่ำมากอยู่แล้ว เนื่องจากได้มีข้อตกลงว่าด้วยการให้ความร่วมมือในเรื่องสิทธิพิเศษด้านภาษีอยู่ก่อนแล้ว เพราะฉะนั้น การมีข้อตกลงเรื่องการลดภาษี สำหรับ AFTA จึงไม่น่าจะมีผลกระทบต่อ การนำเข้าหรือส่งออกปุ๋ยเคมีของ อาเซียน แต่อย่างไรเพราะอัตราที่จัดเก็บในปัจจุบันก็ต่ำกว่าอัตราเป้าหมายที่ระบุไว้ตามข้อตกลง AFTA อยู่แล้ว

โดยสรุปแล้ว ข้อตกลง AFTA จะไม่มีผลกระทบแต่อย่างใดต่อการค้าปุ๋ยเคมีของอาเซียนหรืออีกนัยหนึ่ง จะไม่มีผลกระทบต่อการค้าไม่ว่าจะเป็น trade diversion หรือ trade creation เมื่อมีการประกาศใช้ AFTA แล้ว

5.2 ผลกระทบจาก AFTA ต่อการนำเข้า - ส่งออกปุ๋ยเคมี ของประเทศไทย

จากตารางที่ 5.1 จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศนำเข้าปุ๋ยเคมีรายใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันประเทศไทยไม่มีโรงงานผลิตปุ๋ยเคมีในประเทศจึงต้องนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อใช้ภายในประเทศทั้งหมด สำหรับปุ๋ยเคมีที่นำเข้าเพื่อใช้ในภาคเกษตรกรรมจะได้รับการยกเว้นไม่เก็บภาษีนำเข้าทั้งหมดอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นการมี AFTA จึงไม่น่าจะมีผลกระทบต่อการนำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อใช้ในภาคเกษตรกรรมของไทยแต่อย่างไร

สำหรับปุ๋ยยูเรียที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรม ในปัจจุบันยังมีการเก็บภาษีในอัตรา 16.5% ของราคา C.I.F อยู่ เพราะฉะนั้นในส่วนนี้อาจจะมีผลกระทบบ้างแต่คาดว่าจะมีผลน้อยมาก เนื่องจากเหตุผลจากโครงสร้างการใช้ปุ๋ยยูเรียในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีลักษณะพิเศษดังต่อไปนี้คือ

ปุ๋ยยูเรีย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิดใหญ่ๆ ตามประเภทของการใช้งานคือ

ก) Prilled Urea เป็นยูเรียชนิดเม็ดใส มีขนาดเล็กมากๆ ตัวเม็ดจะไม่มีการเคลือบสารฟอร์มาดีไฮด์ ซึ่งสารนี้จะมีคุณสมบัติป้องกันไม่ให้เม็ดยูเรียละลายเมื่อถูกความชื้นในอากาศ จึงทำให้การหว่านปุ๋ยในพื้นที่เพาะปลูกที่ต้องการทำได้ยาก เพราะจะปลิวไปตามลมอย่างไรทิศทาง อีกทั้งยังละลายและกัดผิวหนังที่มือได้เกษตรกรจึงไม่นิยมใช้ Prilled Urea นอกจากกับพืชไร่และผักบางชนิดเท่านั้นที่มีความต้องการปุ๋ยที่สามารถละลายได้เร็ว ปุ๋ย Prilled Urea จึงเหมาะที่จะใช้ในภาคอุตสาหกรรม (เช่น อุตสาหกรรมผลิตผงชูรส การทำไม้อัด สีย้อมผ้า และเครื่องเคลือบ) เพราะ Prilled Urea ไม่มีสารเคมีเคลือบที่จะไปทำปฏิกิริยากับสารเคมีอื่นๆ ปกติจะมีการนำเข้า Prilled Urea ประมาณปีละ 100,000 ตัน โดยแบ่งคร่าวๆ เป็นการใช้ในภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรมอย่างละเท่ากัน Prilled Urea นี้จะมีราคาถูกกว่า ยูเรียอีกชนิดหนึ่งที่จะกล่าวถึงต่อไปประมาณตันละ 100-200 บาท โดยมากจะเป็นการนำเข้ามาจากประเทศ อินโดนีเซีย ซึ่งมีโรงงานผลิตทั้งสิ้น 7 โรง ซึ่งหนึ่งในเจ็ดโรงงานดังกล่าวคือ โรงงานในโครงการร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียน โดยที่กระทรวงอุตสาหกรรมของไทยก็มีหุ้นอยู่ด้วย

ข) Granular Urea เป็นยูเรียชนิดเม็ดโม่ จึงมีขนาดเม็ดที่ใหญ่กว่าชนิด Prilled Urea จึงทำให้สามารถหว่านได้ง่าย และยูเรียชนิดนี้จะไม่มีการเคลือบสารฟอร์มาดีไฮด์ จึงไม่ละลายและกัดมือในขณะที่ทำการหว่าน ปุ๋ยชนิดนี้จึงเป็นที่นิยมใช้ในภาคเกษตรกรรม Granular Urea ไม่สามารถนำไปใช้ในภาคอุตสาหกรรมได้เนื่องจาก สารฟอร์มาดีไฮด์ ที่เคลือบเม็ดอยู่จะไปทำปฏิกิริยากับสารเคมีอื่นๆ ในแต่ละปีประเทศไทยจะมีการนำเข้าปุ๋ยยูเรียชนิดนี้ประมาณ 400,000 ตัน ส่วนมากจะนำเข้าจากประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย โดยใช้ในภาคเกษตรทั้งหมด และมีราคาแพงกว่าปุ๋ยยูเรียชนิด Prilled Urea เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มสำหรับกระบวนการเคลือบเม็ด

เนื่องจากปุ๋ยยูเรีย ที่นำเข้ามาใช้ในภาคเกษตรกรรมจะได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าทั้งหมดและยังได้รับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มอีก 7% ด้วย ถ้ามีการแข่งกับทางศุลกากรว่าจะนำเข้ามาใช้เพื่อการเกษตร เพราะฉะนั้นในกรณีของ Granular Urea ซึ่งการนำเข้าทั้งหมดจะต้องใช้ในภาคเกษตรกรรมเท่านั้น ผู้นำเข้าจึงสามารถแข่งกับกรมศุลกากรเพื่อของยกเว้นภาษีได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ปุ๋ยยูเรียชนิด Prilled Urea ซึ่งมีการใช้ทั้งในภาคเกษตรกรรม และ ภาคอุตสาหกรรมนั้น จะมีการเก็บภาษีกับผู้นำเข้าสำหรับภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น ซึ่งรวมทั้งภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มด้วย ในขณะที่ผู้นำเข้าเพื่อใช้ในภาคเกษตรจะได้รับการยกเว้นภาษีดังกล่าว

ในทางปฏิบัติได้ก่อให้เกิดปัญหาความเลื่อมล้ำกันมาก เนื่องจากการตรวจสอบของกรมศุลกากร ไม่สามารถทำได้ทั่วถึงหรือสม่ำเสมอ เนื่องจากมีผู้นำเข้ารายเล็กๆ ค่อนข้างมาก ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า บริษัทผู้นำเข้า Prilled Urea รายใหญ่เพื่อใช้ในภาคอุตสาหกรรมเช่น บริษัทไทยเซ็นทรัลเคมี หรือ บริษัทเจียไต๋ ซึ่งมีผู้ซื้อรายใหญ่ คือ บริษัทท่าผางูสรุส (บริษัทอายิโนโมะโต๊ะ เป็นผู้ใช้ Prilled Urea รายใหญ่คิดเป็น 50% ของปริมาณนำเข้าทั้งหมด) จะต้องมีการแข่งกับกรมศุลกากรตามความเป็นจริงว่านำเข้าเพื่อใช้ในภาคอุตสาหกรรมและต้องเสียภาษี เนื่องจากถูกตรวจสอบได้ง่ายกว่าเพราะทั้งผู้ขายและผู้ซื้อเป็นบริษัทใหญ่ด้วยทั้งคู่ และผลประโยชน์ที่ได้จากการหลีกเลี่ยงก็ไม่คุ้มกับความเสียหายที่จะเกิดขึ้น ในขณะที่บริษัทเล็กๆ ที่นำเข้า Prilled Urea จะมีโอกาสที่จะทำการแจ้งเท็จ โดยแจ้งว่าจะนำเข้าเพื่อใช้ในภาคเกษตรแต่ลักลอบไปขายแก่ภาคอุตสาหกรรม โดยที่โอกาสที่จะถูกตรวจสอบสำหรับบริษัทรายเล็กที่อยู่กระจัดกระจายนั้นมีน้อย อีกทั้งผู้ที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรม ก็มักเป็นผู้ผลิตรายเล็กๆ จึงกลัวเสี่ยงที่จะรับซื้อจากบริษัทนำเข้าเล็กๆ เหล่านี้ที่เสนอขายให้ในราคาที่ถูกลงกว่ากรณีต้องเสียภาษี

ผลกระทบจากการมี AFTA ในส่วนนี้ ก็คือจะทำให้มีการลดภาษีนำเข้า Prilled Urea จากที่ตั้งไว้ 16.5% ของราคา C.I.F ลงเหลือไม่เกิน 5% ซึ่งในทางปฏิบัติในปัจจุบัน อัตราภาษีที่เก็บจริงจะสูงกว่า 16.5% เนื่องจากสาเหตุ 2 ประการดังต่อไปนี้คือ ประการที่หนึ่ง กรมศุลกากรจะคิดภาษีจากราคา C.I.F โดยเลือกราคา C.I.F ที่มีการแจ้งไว้สูงสุด ซึ่งในความจริง ผู้นำเข้าบางรายหรือส่วนใหญ่ อาจนำเข้าในราคาที่ต่ำกว่าราคา C.I.F ที่ทางกรมศุลกากรใช้เป็นเกณฑ์ในการคิดภาษี จึงทำให้อัตราภาษีนำเข้าที่จ่ายจริงในบางครั้งสูงถึงกว่า 20% ประการที่สอง คือ ปุ๋ยเคมีที่ถูกเก็บภาษีนำเข้าแล้วจะถูกเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มอีก 7% ในขณะที่ปุ๋ยเคมีที่ไม่ถูกเก็บภาษีนำเข้าจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างไรก็ตาม เป็นที่คาดว่าผลจากการลดภาษีนำเข้า Prilled Urea นี้คงไม่ทำให้ปริมาณความต้องการใช้ ปุ๋ย Prilled Urea เพิ่มขึ้นมากนักทั้งนี้เป็นเพราะข้อจำกัดในการใช้ปุ๋ย Prilled Urea สำหรับภาคเกษตรกรรมดังที่กล่าวไปแล้ว ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือ ความต้องการใช้ Prilled Urea สำหรับเป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมก็คงมีไม่มากนัก เนื่องจากมีเพียงอุตสาหกรรมไม่กี่ประเภทที่ต้องใช้ Prilled Urea เป็นวัตถุดิบ และความต้องการใช้เท่าที่ผ่านมาก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แม้ในช่วงที่ราคาสลัดโลกของปุ๋ยยูเรียจะมีระดับต่ำก็ตาม

โดยสรุปแล้ว ผลกระทบของการมี AFTA ต่อการนำเข้าปุ๋ยเคมีสำหรับภาคเกษตรกรรมนั้นคาดว่าจะไม่มีผลกระทบแต่อย่างใด เนื่องจากอัตราภาษีนำเข้าที่เป็นอยู่แต่เดิมนั้นเท่ากับศูนย์อยู่แล้ว ส่วนผลกระทบต่อนักค้าปุ๋ยเคมีที่ถูกใช้เป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมที่มีการเก็บภาษีนำเข้าในอัตรา 16.5% ของราคา C.I.F และภาษีมูลค่าเพิ่ม คาดว่าจะมีผลกระทบบ้างแต่ไม่มากนัก

5.3 ผลกระทบของ AFTA ต่อการลงทุนของบริษัทปุ๋ยแห่งชาติในการตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยในประเทศไทย

ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีโรงงานผลิตปุ๋ยเคมีของตัวเอง โรงงานปุ๋ยที่มีอยู่จะเป็นโรงงานผสมปุ๋ย โดยวิธี Blending คือ นำแม่ปุ๋ยมาผสมกับ filler เป็นปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ ความเป็นผู้นำล่าสุดของโครงการปุ๋ยแห่งชาติในขณะนี้คือ บริษัทผาแดงอินดัสตรี ได้เข้ามาถือหุ้นอยู่ประมาณ 24.5% ซึ่งผู้ถือหุ้นรายใหญ่อื่นๆ ได้แก่ การปิโตรเลียม ธนาคารออมสิน และ บริษัท IFCT โดยมีแผนการผลิตที่จะผลิตปุ๋ยผสมประเภท NPK แทนการผลิตยูเรียตามแผนเดิมในอดีต โดยมีเป้าหมายที่จะผลิตเป็นจำนวนปีละประมาณ 1.2 ล้านตัน ในขณะที่คาดว่าความต้องการปุ๋ยเคมีในประเทศจะเพิ่มจาก 2.7 ล้านตันต่อปีในปัจจุบันเป็น 4 ล้านตันต่อปี หลังจากที่โรงงานปุ๋ยแห่งชาตินี้ได้เริ่มดำเนินการผลิตได้แล้ว (คิดเป็น 25% ของความต้องการทั้งหมด) แผนในระยะแรกก็คือ จะทำการผลิตกรด ฟอสฟอริก (P) จากผลพลอยได้คือ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ จากโรงงานถลุงสังกะสี และทองแดง ที่บริษัทผาแดงมีโครงการที่จะทำการลงทุน แล้วนำเข้า ยูเรีย และแอมโมเนียมซัลเฟต (N) จากตะวันออกกลาง ส่วนโปแตช (K) ในระยะแรกจะนำเข้าจากตะวันออกกลางคือ ซาอุดีอาระเบีย แต่ต่อไปคาดว่าจะสามารถได้จากโครงการอาเซียนโปแตช ที่ชัยภูมิ มูลค่าการก่อสร้างโรงงานคาดว่าจะประมาณ 5,000 ล้านบาท โดยแยกเป็นเงินทุน 1,250 ล้านบาท และ เงินกู้ 3,750 ล้านบาท

ผลกระทบโดยตรงต่อการลงทุนของโครงการปุ๋ยแห่งชาติคาดว่าจะไม่มีผลอะไร เนื่องจากสินค้าปุ๋ยเคมีในปัจจุบันของไทยก็ไม่มีมาตรการคุ้มครองด้านภาษี หรือ การคุ้มครองที่ไม่ใช่ภาษีอยู่แล้ว แต่การมี AFTA อาจมีผลกระทบทางอ้อมได้ เนื่องจากสาเหตุสำคัญที่บริษัทผาแดงเข้ามาลงทุนในโครงการปุ๋ยแห่งชาติ ก็เพราะต้องการใช้โรงงานปุ๋ยที่สร้างใหม่นี้เป็นที่ระบาย ผลพลอยได้คือ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ซึ่งได้จากการโครงการลงทุนโรงงานถลุงทองแดง และ โรงงานทำแคโรไซด์ เพราะฉะนั้นถ้าการมี AFTA แล้วทำให้ทางประเทศอินโดนีเซีย ขยายการผลิตแคโรไซด์โดยมีต้นทุนที่ต่ำกว่าของบริษัทผาแดงแล้ว จนทำให้บริษัทผาแดงเลิกล้มความตั้งใจในการลงทุนในโรงงานถลุงทองแดง และ ทำแคโรไซด์แล้ว ก็ย่อมจะมีผลอย่างมากต่อความเป็นได้ของโครงการลงทุนปุ๋ยแห่งชาติอย่างแน่นอน

ในเรื่องของความสามารถของการแข่งขันของโรงงานปุ๋ยแห่งชาติกับโรงงานผลิตปุ๋ยของประเทศอาเซียนทั้งหลายนั้น สาเหตุสำคัญไม่น่าจะมีเนื่องมาจากการมี AFTA แต่อย่างใด แต่น่าจะเป็นเพราะโรงงานปุ๋ยของประเทศอื่นๆ ใน อาเซียน และ ประเทศนอกอาเซียน ทั้งหลายนั้นต่างก็ต้นทุนไปหมดแล้วเพราะฉะนั้น

ต้นทุนการผลิตจะมีเฉพาะต้นทุนด้านวัตถุดิบเท่านั้นจึงเป็นไปได้ว่าโรงงานเหล่านี้ จะทำการผลิตโดยคำนึงถึงเฉพาะความต้องการภายในประเทศของตน และต้นทุนวัตถุดิบในแต่ละช่วงเวลา ถ้ามีผลผลิตส่วนเกินจากภายในประเทศแล้ว ก็จะมีการทุ่มตลาดออกมาขายยังประเทศไทยได้ในราคาต่ำกว่าที่ผลิตโดยผู้แห่งชาติเอง เพราะไม่มีค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณค่าเสื่อมราคาของโรงงาน

5.4 ผลกระทบของการคุ้มครองอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ต่อ อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี

อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี มีความต้องการใช้เม็ดพลาสติก ซึ่งเป็นผลผลิตจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมีมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยแต่ต้นทุนในส่วนนี้จะคิดเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยคือ คิดเป็นประมาณ 2-3% ของราคาปุ๋ย หรือประมาณตันละ 150 บาท เพราะฉะนั้นผลกระทบในส่วนนี้จึงคาดว่าจะมีน้อยมาก โครงสร้างต้นทุนสำคัญของการผลิตปุ๋ยในกรณีใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ ซึ่งเป็นวิธีการผลิตเดิมก่อนที่บริษัทผาแดงจะเข้ามาถือหุ้นในบริษัทปุ๋ยแห่งชาติ สามารถจำแนกได้ดังนี้คือ

ก. ก๊าซธรรมชาติ	24% ของมูลค่าวัตถุดิบทั้งหมด
ข. หินฟอสเฟต	38% ของมูลค่าวัตถุดิบทั้งหมด
ค. กำมะถัน	19% ของมูลค่าวัตถุดิบทั้งหมด
ง. โปแตช	8% ของมูลค่าวัตถุดิบทั้งหมด
จ. วัตถุดิบอื่นๆ	11% ของมูลค่าวัตถุดิบทั้งหมด

เพราะฉะนั้นการคุ้มครองอุตสาหกรรมปิโตรเคมี จะมีผลกระทบต่อความเป็นไปได้ของโครงการปุ๋ยแห่งชาติในอดีตที่มีแผนใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบในแง่ที่ว่า อุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่ได้รับการคุ้มครองเป็นผู้ใช้ก๊าซธรรมชาติรายใหญ่ แข่งกับ โครงการปุ๋ยแห่งชาติทำให้ปริมาณสำรองมีเหลือใช้ในระยะเวลาที่สั้นลง จึงมีผลต่อความเป็นไปได้ของโครงการปุ๋ยแห่งชาติในอดีต (อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์นี้มีได้หมายความว่าวิธีการผลิตปุ๋ยโดยการใช้ก๊าซธรรมชาติจะเป็นไปได้มากขึ้นสำหรับบริษัทปุ๋ยแห่งชาติถ้าไม่มีการคุ้มครองอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ทั้งนี้เนื่องจากว่าต้นทุนก๊าซธรรมชาติของบริษัทปุ๋ยเคมี เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะในวันออกกลางจะมีราคาที่สูงกว่ามาก)

เพราะฉะนั้น โดยสรุปแล้ว ผลกระทบของข้อตกลง AFTA ต่อประเทศไทยและอาเซียนในกรณีของอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมีนั้น คาดว่าคงจะมีน้อยมากดังเหตุผลต่างๆที่ได้นำเสนอไปแล้ว

ตารางที่ 2.1
ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีของไทยในช่วง 2523-2534
และตัวเลขประมาณการของปี 2535-2540

หน่วย: พันตันของธาตุอาหาร

ปี	ประเภทของธาตุอาหาร			รวม
	ไนโตรเจน	ฟอสฟอรัส	โปแตสเซียม	
	(N)	(P ₂ O ₅)	(K ₂ O)	
ตัวเลขการใช้จริง				
2523/24	133.2	101.6	40.3	272.2
2528/29	252.9	125.0	55.7	433.6
2529/30	319.3	137.4	72.7	530.3
2530/31	342.8	148.3	96.2	567.4
2531/32	439.7	200.8	137.5	778.1
2532/33	495.0	189.0	118.0	802.1
2533/34	576.5	318.3	148.3	1,043.7
2534/35	485.5	235.5	125.0	846.0
อัตราเพิ่มเฉลี่ย (2528-2534)	(10.87 %)	(10.57%)	(13.47%)	(11.13%)
ต่อปี (%)				
ตัวเลขประมาณการ				
2535/36	500	260	125	885
2536/37	540	250	125	915
2837/38	580	250	138	968
2538/39	620	255	144	1,019
2539/40	660	270	150	1,080
2540/41	700	285	156	1,141
อัตราเพิ่มเฉลี่ย (2534-2540)	(6.10%)	(3.18%)	(3.69%)	(4.98%)
ต่อปี (%)				

ที่มา : K.F. Isherwood and K.G.Soh. "The Agricultural Situation and Fertilizer Demand " IFA, Paris.

ตารางที่ 2.2

ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีประเภทต่างๆของภาคเกษตรในช่วงปีพ.ศ. 2530-2532 ของไทย

หน่วย : ตัน

ชนิดปุ๋ยเคมี	ปี			ประมาณการความต้องการใช้		
	2530	2531	2532	2533	2534	2535
ยูเรีย	336,611	333,400	368,090	406,570	449,240	496,090
แอมโมเนียมซัลเฟต	284,521	316,350	349,280	385,790	426,280	470,730
ปุ๋ยสูตร 16-20-0	280,053	378,340	417,720	461,390	509,800	562,970
ปุ๋ยสูตร 15-15-15	180,359	296,510	327,370	361,600	399,540	441,210
ปุ๋ยสูตร 16-16-8	73,742	116,960	129,130	142,630	157,600	174,030
ปุ๋ยสูตร 13-13-21	80,669	85,750	94,680	104,580	115,550	127,600

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ : ประเภทของปุ๋ยทั้งหมดในตารางนี้ เป็นปุ๋ยเคมีที่มีการนำเข้ามาในประเทศไทย

ประเภทของปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรนิยมใช้กับพืช แต่ละประเภทสามารถแยกได้ดังต่อไปนี้คือ

- (1) ข้าว นิยมใช้ ปุ๋ยยูเรีย แอมโมเนียมซัลเฟต ,16-20-0,16-16-8
- (2) พืชไร่ นิยมใช้ ปุ๋ยสูตร 15-15-15,13-13-21,16-20-0 และ ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต
- (3) ไม้ผลและไม้ยืนต้น นิยมใช้ ปุ๋ยสูตร 15-15-15,13-13-21
- (4) พืชผัก ไม้ดอกและไม้ประดับ นิยมใช้ ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต ปุ๋ยยูเรีย
ปุ๋ยสูตร 13-13-21,16-20-0

ตารางที่ 2.3
ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมี แยกตามประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญ
ระหว่างปี 2525-2533

หน่วย : 1000 ตัน

ประเทศ	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533
เกาหลีใต้	188.7	326.7	360.2	288.2	309.6	241.5	445.8	540.5	583.8
ญี่ปุ่น	212.1	219.0	374.6	309.5	344.1	350.4	310.3	307.1	265.5
ฟิลิปปินส์	-	-	-	42.9	29.7	129.5	108.4	227.9	269.6
มาเลเซีย	-	-	-	-	79.9	122.0	128.4	191.2	203.3
นอร์เวย์	49.2	73.5	58.5	89.1	78.0	93.7	143.2	189.5	239.0
รัสเซีย	69.7	33.5	71.5	89.4	78.3	88.7	62.4	93.5	136.1
เยอรมันนี	182.9	218.0	62.2	121.7	89.5	68.6	108.0	132.6	131.2
อินโดนีเซีย	-	5.8	19.6	69.6	156.4	159.8	119.0	117.2	103.4
สหรัฐอเมริกา	77.3	109.1	88.1	67.9	93.0	85.9	90.9	97.8	107.1
กาตาร์	10.6	21.8	5.9	-	30.8	76.8	76.1	101.4	92.4
โรมาเนีย	42.2	167.1	129.8	95.2	79.4	119.4	138.0	185.9	67.5
เนเธอร์แลนด์	13.7	35.3	5.8	5.2	10.5	8.9	43.0	53.4	49.9
ประเทศอื่นๆ	113.4	153.2	179.5	132.1	134.6	175.0	313.6	247.7	401.7
รวม	959.8	1363.0	1355.7	1310.8	1513.8	1720.2	2087.1	2485.7	2650.5

ที่มา : กลุ่มงานวิจัยเศรษฐกิจปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีเกษตร
กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 4.1

ปริมาณการผลิต และบริโภคปุ๋ยเคมีของกลุ่มประเทศอาเซียนระหว่างปี 2528 - 2533

หน่วย : 1000 ตันธาตุอาหารรวม

ปี	การผลิต				การบริโภค			
	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	รวม	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	รวม
<u>อินโดนีเซีย</u>								
2528	1,749	463	-	1,178	1,299	495	178	1,972
2529	1,971	513	-	2,485	1,359	557	163	2,079
2530	1,979	554	-	2,533	1,460	569	236	2,266
2531	2,033	552	-	2,585	1,495	610	287	2,393
2532	2,250	552	-	2,802	1,755	736	259	2,750
2533	2,276	562	-	2,838	1,888	800	288	2,376
<u>มาเลเซีย</u>								
2528	60	-	-	60	243	118	250	611
2529	180	-	-	180	247	155	305	706
2530	282	-	-	282	262	149	288	633
2531	247	-	-	247	273	150	312	785
2532	284	-	-	284	267	155	345	767
<u>ฟิลิปปินส์</u>								
2528	83	111	-	201	205	41	35	282
2529	115	248	-	363	245	46	40	339
2530	83	148	-	232	351	72	48	471
2531	126	191	45	362	376	84	77	537
2532	146	199	53	408	400	105	82	588
2533	154	191	31	437	239	71	68	438
<u>ไทย</u>								
2528	-	-	-	-	253	125	56	434
2529	-	-	-	-	319	137	73	530
2530	-	-	-	-	343	148	96	567
2531	-	-	-	-	440	201	137	778
2532	-	-	-	-	495	189	118	802
2533	-	-	-	-	576	318	148	1,043

ที่มา : Saleem Ahmed and Janis Y. Togashi "The Asean Fertilizer Sector : Trends and Opportunities"

East - West Center November 1992

ตารางที่ 4.2

มูลค่าการส่งออกและนำเข้าปุ๋ยเคมีของประเทศผู้ค้ารายใหญ่ของโลกในปี 2533

ส่งออก				นำเข้า			
ลำดับ ที่	ประเทศ	มูลค่าส่งออก (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ร้อยละ(*)	ลำดับ ที่	ประเทศ	มูลค่านำเข้า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ร้อยละ(**)
1	สหรัฐ	2,586	23.54	1	ฝรั่งเศส	1,243	11.28
2	แคนาดา	1,421	12.93	2	สหรัฐ	1,140	10.34
3	เนเธอร์แลนด์	984	8.96	3	เยอรมัน ตะวันตก	838	7.60
4	เบลเยียม	758	6.90	4	อังกฤษ	510	4.63
5	เยอรมัน ตะวันตก	629	5.72	5	ไทย	431	3.91
6	โมร็อกโก	411	3.74	6	อิตาลี	421	3.82
7	นอร์เวย์	385	3.51	7	เบลเยียม	414	3.76
8	ฝรั่งเศส	300	2.73	8	ญี่ปุ่น	395	3.58
9	ตูนิเซีย	259	2.36	9	สเปน	325	2.95
10	อิสราเอล	254	2.31	10	อินเดีย	322	2.92
11	สเปน	223	2.03	11	ปากีสถาน	291	2.64
12	จอร์แดน	218	1.99	12	ไอร์แลนด์	266	2.41
13	อิตาลี	200	1.82	13	อิหร่าน	253	2.30
14	อังกฤษ	197	1.79	14	ตุรกี	248	2.25
15	อินโดนีเซีย	193	1.75	15	เนเธอร์แลนด์	236	2.14
16	เกาหลีใต้	188	1.72	16	เดนมาร์ก	235	2.14
17	อิรัก	134	1.22	17	มาเลเซีย	217	1.97
18	ออสเตรเลีย	130	1.18	18	บราซิล	206	1.87
19	เม็กซิโก	112	1.02	19	ออสเตรเลีย	205	1.86
20	สวีเดน	102	0.93	20	แคนาดา	183	1.66
21	ญี่ปุ่น	100	0.92				
22	เดนมาร์ก	78	0.71				

ที่มา : International Trade Statistics Yearbook United Nations 1990

หมายเหตุ : (*) เทียบกับมูลค่าการส่งออกปุ๋ยเคมีรวมทั้งโลกในปี 2533

(**) เทียบกับมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมี รวมทั้งโลกในปี 2533

ตารางที่ 4.3
สถิติมูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยยูเรีย^{1/}
ของประเทศในกลุ่มอาเซียนเปรียบเทียบกับโลก

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ
(ร้อยละ)

ประเทศ	2529	2530	2531	2532	2533
<u>การนำเข้า</u>					
ฟิลิปปินส์	62	35	85	47	64
(ร้อยละ)	(4.73)	(3.36)	(6.90)	(3.35)	(5.14)
ไทย	23	26	48	66	64
(ร้อยละ)	(1.78)	(2.51)	(3.93)	(4.76)	(5.07)
มาเลเซีย	18	21	44	39	49
(ร้อยละ)	(1.35)	(2.06)	(3.55)	(2.82)	(3.94)
สิงคโปร์	0.10	2	2	3	3
(ร้อยละ)	(0.01)	(0.22)	(0.14)	(0.24)	(0.22)
รวมทั้งโลก	1,323	1,045	1,235	1,393	1,255
(ร้อยละ)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)
<u>การส่งออก</u>					
อินโดนีเซีย	126	85	132	162	191
(ร้อยละ)	(13.56)	(8.13)	(8.66)	(10.40)	(12.46)
มาเลเซีย	22	36	49	68	35
(ร้อยละ)	(2.39)	(3.41)	(3.25)	(4.35)	(2.28)
สิงคโปร์	2	3	3	3	3
(ร้อยละ)	(0.23)	(0.31)	(0.18)	(0.19)	(0.21)
รวมทั้งโลก	927	1,052	1,522	1,555	1,536
(ร้อยละ)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

ที่มา : International Trade Statistics Yearbook, United Nations 1990

หมายเหตุ : ^{1/} รหัส SITC คือ 56216

ตารางที่ 4.4
สถิติมูลค่าการนำเข้าและส่งออกปฏี NPK^{1/}
ของประเทศในกลุ่มอาเซียนเปรียบเทียบกับทั่วโลก

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ
(ร้อยละ)

ประเทศ	2529	2530	2531	2532	2533
<u>การนำเข้า</u>					
ไทย	95	76	107	118	160
(ร้อยละ)	(8.37)	(5.75)	(7.43)	(7.51)	(10.51)
มาเลเซีย	18	23	24	51	63
(ร้อยละ)	(1.62)	(1.77)	(1.65)	(3.24)	(4.11)
สิงคโปร์	8	11	15	8	10
(ร้อยละ)	(0.74)	(0.83)	(1.05)	(0.53)	(0.68)
อินโดนีเซีย	7	7	8	5	8
(ร้อยละ)	(0.61)	(0.56)	(0.55)	(0.32)	(0.50)
รวมทั้งโลก	1,140	1,319	1,436	1,568	1,524
(ร้อยละ)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)
<u>การส่งออก</u>					
ฟิลิปปินส์	6	28	13	11	16
(ร้อยละ)	(0)	(1.97)	(0.53)	(0.72)	(0.97)
สิงคโปร์	10	14	15	7	6
(ร้อยละ)	(0.82)	(0.98)	(0.61)	(0.47)	(0.35)
รวมทั้งโลก	1,179	1,450	2,411	1,518	1,643
(ร้อยละ)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

ที่มา : International Trade Statistics Yearbook, United Nations 1990

หมายเหตุ : 1/ รหัส SITC คือ 56291

ตารางที่ 4.5
มูลค่าการนำเข้าและส่งออกปุ๋ยเคมีของประเทศในกลุ่มอาเซียน
ระหว่างปี 2529-2533

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ปี	ไทย		ฟิลิปปินส์		อินโดนีเซีย		สิงคโปร์		มาเลเซีย	
	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก
2529	95	113	23	127	29	32	104	23	186	-
2530	89	86	49	86	32	39	126	37	176	-
2531	127	69	81	133	52	51	206	52	301	-
2532	81	43	117	164	25	29	190	70	396	-
2533	112	55	96	193	30	29	217	57	431	-

ที่มา : International Trade Statistics Yearbook, United Nations 1990

ตารางที่ 4.6
มูลค่าการนำเข้าปุ๋ยเคมีของไทยจำแนกตามรหัสศุลกากร

หน่วย : ล้านบาท

รหัสศุลกากร	ประเภทของปุ๋ยเคมี	2533	2534	2535	2536
3102.10	Urea	1,626	1,727	2,237	2,405
3102.21	Ammonium sulphate	1,209	871	1,684	1,108
3102.30	Ammonium nitrate	140	189	143	213
3102.50	Sodium nitrate	10	17	18	24
3102.60	Double salts	24	19	28	37
3103.10	Superphosphates	21	24	24	26
3104.20	Potassium choride	352	327	402	367
3104.30	Potassium sulphate	85	98	106	128
3105.20	Nitrogen, phosphorus and potassium	4,093	3,991	4,365	5,782
3105.30	Diammonium phosphate	705	383	741	704
3105.40	Monoammonium phosphate	124	49	178	62
3105.59	Nitrogen and phosphorus	2,455	2,485	2,643	2,804
3105.90	Other	47	72	123	24
รวม		10,891	10,252	12,692	13,684

ที่มา : ข้อมูลสถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย กรมศุลกากร

ตารางที่ 4.7
ปริมาณการส่งออกปฏุยเรีย^{1/} ของประเทศในกลุ่มอาเซียนปี 2534

หน่วย : ล้านตัน
(ร้อยละ)

ประเทศผู้นำ เข้า							ประเทศ นอกกลุ่ม อาเซียน	รวม ทั้ง โลก
ประเทศผู้ ส่งออก	บรูไน	อินโดนี เซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย		
บรูไน	-	-	-	-	-	-	-	-
อินโดนีเซีย	-	-	66 (4.45)	118 (7.95)	1 (0.07)	51 (3.44)	1,248 (84.10)	1,484 (100)
มาเลเซีย	-	-	-	31 (7.52)	7 (1.70)	146 (35.44)	228 (55.34)	412 (100)
ฟิลิปปินส์	-	-	4 (28.57)	-	-	-	10 (71.43)	14 (100)
สิงคโปร์	-	-	-	-	-	-	-	-
ไทย	-	-	-	-	-	-	-	-

ที่มา : World Trade Data, International Trade Division of Statistics, Canada

หมายเหตุ : (1) รหัส SITC คือ 56216

ตารางที่ 4.8
ปริมาณการส่งออกปุ๋ยผสม NPK ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี 2534

หน่วย: ล้านตัน
(ร้อยละ)

ประเทศผู้นำ เข้า							ประเทศ นอกกลุ่ม อาเซียน	รวม ทั้ง โลก
ประเทศผู้ ส่งออก	บรูไน	อินโดนี เซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย		
บรูไน	-	-	-	-	-	-	-	-
อินโดนีเซีย	-	-	-	-	-	-	-	-
มาเลเซีย	0.13 (1)	0.75 (5.77)	-	-	2.14 (16.46)	-	9.98 (76.77)	13 (100)
ฟิลิปปินส์		2 (0.53)	-	-	-	88 (23.16)	290 (76.31)	380 (100)
สิงคโปร์	0.60 (2.07)	-	27 (93.10)	-	-	0.04 (0.14)	1.36 (4.69)	29 (100)
ไทย	-	-	-	-	-	-	0.4 (100)	0.4 (100)

ที่มา : World Trade Data, International Trade Division of Statistics, Canada

หมายเหตุ : (1) รหัส SITC คือ 56291

ตารางที่ 4.9
ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยยูเรีย ^{1/} ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี 2534

หน่วย : ล้านตัน
(ร้อยละ)

ประเทศผู้นำ เข้า ประเทศผู้ ส่งออก	บรูไน	อินโดนี เซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย	ประเทศ นอกกลุ่ม อาเซียน	รวม ทั้ง โลก
บรูไน	-	-	-	-	-	-	-	-
อินโดนีเซีย	-	-	0.23 (96.23)	-	-	-	0.009 (3.77)	0.239 (100)
มาเลเซีย	-	77 (80.21)	-	-	0.75 (0.78)	-	18.25 (19.01)	96 (100)
ฟิลิปปินส์	-	176 (42.82)	35 (8.51)	-	23 (5.60)	-	177 (43.07)	411 (100)
สิงคโปร์	-	-	3.3 (91.67)	-	-	-	0.3 (8.33)	3.6 (100)
ไทย	-	27 (7.46)	136 (37.57)	-	-	-	199 (54.97)	362 (100)

ที่มา : World Trade Data, International Trade Division of Statistics, Canada

หมายเหตุ : (1) รหัส SITC คือ 56216

ตารางที่ 4.10
ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยผสม NPK^{1/} ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี 2534

หน่วย : ล้านตัน
(ร้อยละ)

ประเทศผู้นำ เข้า							ประเทศ นอกกลุ่ม อาเซียน	รวม ทั้ง โลก
ประเทศผู้ ส่งออก	บรูไน	อินโดนี เซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย		
บรูไน	-	-	-	-	-	-	-	-
อินโดนีเซีย	-	-	6.58 (12.90)	-	0.03 (0.06)	-	44.39 (87.04)	51 (100)
มาเลเซีย	-	0.03 (0.04)	-	-	0.7 (0.94)	-	73.27 (99.02)	74 (100)
ฟิลิปปินส์	-	-	-	-	-	-	0.33 (100)	0.33 (100)
สิงคโปร์	-	-	3 (7.19)	-	-	-	36 (92.31)	39 (100)
ไทย	-	-	0.5 (0.06)	83 (10.94)	-	-	675.5 (89)	759 (100)

ที่มา : World Trade Data, International Trade Division of Statistics, Canada

หมายเหตุ : (1) รหัส SITC คือ 56291

ตารางที่ 5.1
มูลค่าการส่งออก - การนำเข้าปุ๋ยเคมีของประเทศในกลุ่มอาเซียนปี 2529-2533

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ปี	ฟิลิปปินส์ นำเข้า	อินโดนีเซีย นำเข้า	บรูไน ส่งออก	มาเลเซีย ส่งออก	มาเลเซีย นำเข้า	ไทย นำเข้า
2529	83.4	23.2	33.4	13.5	105.0	183.4
2530	89.2	48.9	40.5	86.3	127.9	127.3
2531	107.7	81.4	47.5	69.3	206.7	302.1
2532	103.7	117.3	52.0	94.1	190.6	395.4
2533	134.1	115.2	N.A.	N.A.	217.5	429.8

ที่มา : Statistical Yearbook for Asia and the Pacific 1991

หมายเหตุ : 1) ฟิลิปปินส์ และ อินโดนีเซีย มีการส่งออกน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณนำเข้า

2) บรูไน ไม่มีการนำเข้าปุ๋ยเคมี

ตารางที่ 5.2
อัตราภาษ้นำเข้าปุ๋ยเคมีเพื่อการเกษตรสำหรับในและนอกกลุ่มอาเซียนปี 2535

ประเทศ	อัตราภาษีสำหรับการนำเข้าภายในกลุ่มอาเซียน (%)	อัตราภาษีสำหรับการนำเข้า
ฟิลิปปินส์	3 - 3.75	20
อินโดนีเซีย	0 - 3.73	5
ไทย	0	0
มาเลเซีย	0 - 1.50	2
บรูไน	0	0
สิงคโปร์	0	0

ที่มา : - Custom Tariff of Thailand 1990 List of Trade Preferences granted by Thailand 1991
 - Practical guide to customs duties order. Nov 1991 and List
 of trade Preference grated by Malaysia 1991
 - Custom Tariff 1991 and List fo Trade Preference granted by Indonesia 1991
 - List of Trade Preference granted by Philippines and Singapore 1991

บรรณานุกรม

กองประเมินแผนงานและโครงการ 1, สำนักงานประมาณ. "รายงานการศึกษาต้นทุน กำไรและผลประโยชน์โครงการจัดหาปุ๋ยเคมี เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ปี 2534 ของ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร" , 2535.

บริษัทไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด รายงานประจำปี, 2535.

บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. "การศึกษาค่าความเป็นได้ของโครงการปุ๋ยแห่งชาติ", 2525.

-----, "อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี " . โอกาสในการลงทุนในประเทศไทย 2534.

ผู้จัดการรายเดือน. "ศรีกรุงเริ่มฟื้นจากไข้เพราะญี่ปุ่น" . ธันวาคม 2534.

สมภพ มานะรังสรรค์. วิเคราะห์นโยบายปุ๋ยของรัฐบาลไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกลม, 2521.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. เอกสารเศรษฐกิจการเกษตรเลขที่ 9 ปุ๋ยกับเกษตรกร, 2527.

-----, เอกสารเศรษฐกิจการเกษตรเลขที่ 19 สรุปสถานการณ์ปุ๋ยเคมีปี 2533 และแนวโน้มปี 2534, 2534.

-----, เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ 48 ความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีในการเกษตรของไทย พ.ศ. 2535-2540, 2535.

East - West Center. "Opportunities in the Fertilizer Industry in the Asean Region. " Economic Brief No. 12, (November 1992).

International Fertilizer Industry Association, "The Medium Term Outlook for the Supply and Demand of Fertilizer and Raw Materials." Preliminary Report, 1991.

-----, "The Agricultural Situation and Fertilizer Demand." 1993.

-----, Survey of Processed Phosphates Capacities : Summary Report, 1993.

สู่ทางและโอกาสการส่งออก และผลกระทบจากการมีเขตการค้าเสรีอาเซียน

อุตสาหกรรมปิโตรเคมี

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

เลขที่ 565 ซอยรามคำแหง 39 แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10310

โทรศัพท์ (02) 718-5460 โทรสาร (02) 718-5461-2 Web site: <http://www.info.tdri.or.th>